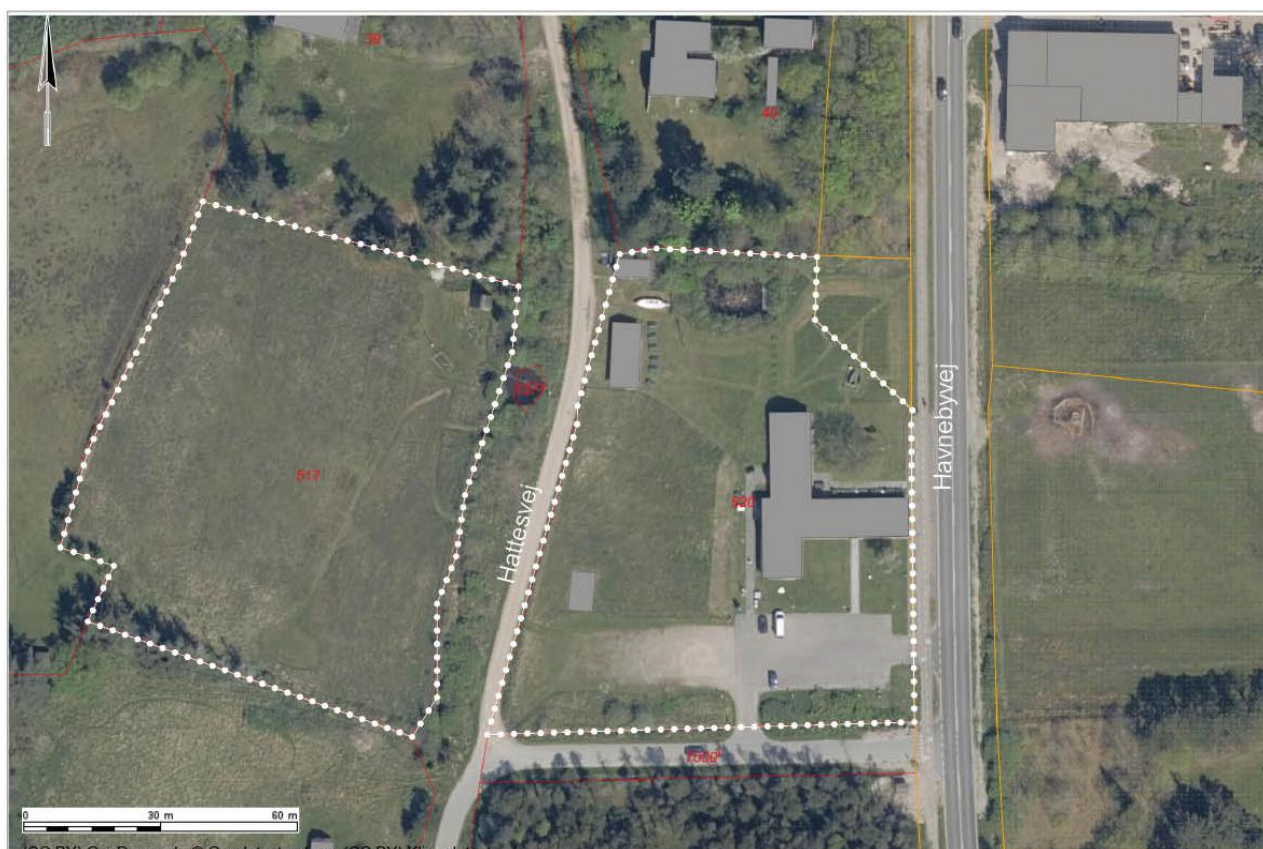

Lokalplan nr. 209-740 og Kommuneplantillæg nr. 171-740

Naturcenter Tønnisgård
Havnebyvej, Rømø

TØNDER
KOMMUNE

Indhold

VEJLEDNING	5
HVAD ER EN LOKALPLAN?	5
HVAD ER ET KOMMUNEPLANTILLÆG?	5
LÆSEVEJLEDNING	5
OFFENTLIGGØRELSE AF PLANFORSLAG	6
INDSIGELSER, BEMÆRKNINGER OG NÆRMERE OPLYSNINGER	6
LOKALPLANENS MIDLERTIDIGE RETSVIRKNINGER	6
LOKALPLANENS VARIGE RETSVIRKNINGER	7
RETSVIRKNINGER FOR FORSLAG TIL KOMMUNEPLANTILLÆG	7
RETSVIRKNINGER FOR VEDTAGET KOMMUNEPLANTILLÆG	7
KLAGEVEJLEDNING	7
INDLEDNING	9
Bestemmelser	10
TØNDER KOMMUNE	10
§ 1 FORMÅL	10
§ 2 OMRÅDETS AFGRÆNSNING OG ZONESTATUS	10
§ 3 OMRÅDETS ANVENDELSE	11
§ 4 Udstykninger	11
§ 5 BEBYGGELSENS OMFANG OG PLACERING	11
§ 6 BEBYGGELSENS YDRE FREMTRÆDEN	13
§ 7 TERRÆNREGULERINGER, UBEBYGGEDE AREALER, BEPLANTNING	15
§ 8 VEJE, STIER OG PARKERING	17
§ 9 TEKNISKE ANLÆG, SKILTNING OG BELYSNING	18
§ 10 OPHÆVELSE AF LOKALPLANER	19
§ 11 SERVITUTTER	19
§ 12 FORUDSÆTNINGER FOR IBRUGTAGNING	19
Redegørelse	20
LOKALPLANENS BAGGRUND	20
LOKALPLANENS FORMÅL	21
LOKALPLANENS AFGRÆNSNING	21
LOKALPLANOMRÅDET	22
LOKALPLANENS INDHOLD	26
LOKALPLANENS SAMMENHÆNG MED ANDEN PLANLÆGNING	31
LOKALPLANENS FORHOLD TIL ANDEN LOVGIVNING	39
SERVITUTTER	44
TILLADELSE FRA MYNDIGHEDER	44
Kommuneplantillæg nr. 171-740	45
REDEGØRELSE	45

NYE RAMMER FOR LOKALPLANLÆGNING	47
Vedtagelsespåtegning	49
VEDTAGELSE	49
OFFENTLIGGØRELSE	49
Kortbilag 1	50
Lokalplanens område og eksisterende forhold	50
Kortbilag 2	51
Lokalplanens delområder, byggefelter og bevaringsværdig bebyggelse	51
Kortbilag 3	52
Vej, sti, parkering og landskab	52
Kortbilag 4	53
Lokalplanens bindinger	53
Bilag A	54
Illustrationsplan	54
Bilag B	55
Ny bygning, facader	55
Bilag C	56
Bebyggelsens materialer, farver og belægninger i landskabet	56
Bilag D	57
Bevaringsværdig bygning Tønnisgård	57
Bilag E	58
Beplantning	58

Vejledning

Dette hæfte indeholder forslag til lokalplan nr. 209-740 og kommuneplantillæg nr. 171-740 for Naturcenter Tønnisgård, Havnebyvej, Rømø.

HVAD ER EN LOKALPLAN?

En lokalplan fastsætter bestemmelser for, hvordan arealer, nye bygninger, beplantning, stier, veje osv. skal anvendes, placeres og udformes inden for et bestemt område.

Kommunalbestyrelsen kan på ethvert tidspunkt beslutte at udarbejde et lokalplanforslag. Efter planloven skal Kommunalbestyrelsen udarbejde en lokalplan:

- inden større byggeri, anlægsarbejde eller udstykning kan sættes i gang.
- når det er nødvendigt for at sikre kommuneplanens virkeliggørelse.

Planloven kan læses på www.retsinfo.dk.

HVAD ER ET KOMMUNEPLANTILLÆG?

Et kommuneplantillæg er et supplement til den eksisterende kommuneplan.

Et kommuneplantillæg kan justere og ændre bestemmelser i kommuneplanen, når det er nødvendigt i forhold til realiseringen af en lokalplan.

Kommunalbestyrelsen har ansvaret for den sammenfattende kommuneplanlægning, som bl.a. udmøntes i en kommuneplan.

Kommuneplanen skal sammenfatte og konkretisere de overordnede politiske mål for udviklingen i kommunen. De centrale emner er udformning af byområder, placering af boliger, arbejdspladser, butikker, offentlige institutioner, trafik og grønne områder. I kommuneplanen fastlægges kommunalbestyrelsens politik for byernes – og kommunens øvrige områders udvikling.

Kommuneplanen udgør det nødvendige bindeled mellem den overordnede planlægning og lokalplanens bestemmelser om anvendelse og bebyggelse af delområder.

Kommuneplantillæg og lokalplaner kan læses på www.plandata.dk.

LÆSEVEJLEDNING

Lokalplanen består af en række lokalplanbestemmelser og en redegørelse. I redegørelsen fortælles kort om de eksisterende forhold inden for og omkring lokalplanområdet. Lokalplanens forhold til den øvrige planlægning og lovgivning beskrives også. Illustrationerne i lokalplanens redegørelsesdel er alene af vejledende karakter. Lokalplanbestemmelserne er bindende.

Bagerst i hæftet findes kommuneplantillægget, som består af en kort redegørelse for baggrunden for udarbejdelsen af kommuneplantillægget, forholdet til kommuneplanens retningslinjer og rammer for den fremtidige lokalplanlægning.

OFFENTLIGGØRELSE AF PLANFORSLAG

Formålet med lokalplanpligten er at opnå større sammenhæng i planlægningen og inddrage borgerne heri. Inden Kommunalbestyrelsen vedtager en lokalplan endeligt, skal et forslag til lokalplanen derfor offentliggøres i mindst 4 uger. Herefter vurderer Kommunalbestyrelsen eventuelle indsigelser og ændringsforslag og vedtager planen endeligt.

Det er vurderet, at lokalplanen har en karakter, som gør, at der skal være god tid til at sætte sig ind i sagen. Derfor fastlægges høringsperioden til 8 uger.

Forslaget til lokalplanen og kommuneplantillægget har været fremlagt i offentlig høring fra den 31. marts 2026 til den 3. juni 2026.

INDSIGELSER, BEMÆRKNINGER OG NÆRMERE OPLYSNINGER

I forbindelse med den offentlige høring er der kommet 3 bemærkninger.

En er fra Kystdirektoratet, som gør opmærksom på, at de ikke er myndighed for diger i det planlagte område. Den bemærkning har ført til en rettelse, således at det fremgår, at Tønder kommune er myndighed.

Ejendomsforeningen Tønnisgård er kommet med en række forslag til mindre ændringer i lokalplanen, som kan give dem større fleksibilitet i udmøntningen af planen. Bemærkningerne har medført, at LAR indskrives i delområde D3 og D4, at paragraffer vedrørende farvesætning er præciserede, at der er tilføjet lyng som muligt materiale i mønningen, at der kan anlægges faste stier til shelterområde, at shelters må være maksimalt 10 m², samt at kreaturhegn om planområdet kan være op til 80 centimeter højt.

Lokalplanen og kommuneplantillægget kan ses på www.plandata.dk.

Oplysninger om planforslaget kan fås ved henvendelse til Plan, Klima, byudvikling og Ejendomme på tlf.: 74 92 92 92 eller pr. e-mail: teknisk@toender.dk.

LOKALPLANENS MIDLERTIDIGE RETSVIRKNINGER

Indtil lokalplanforslaget er endeligt vedtaget af Kommunalbestyrelsen, gælder der midlertidige retsvirkninger. Det betyder, at ejendomme, der er omfattet af forslaget, ikke må bebygges eller i øvrigt udnyttes på en måde, der kan foregribe den endelig plans indhold.

En lokalplan medfører ikke handlepligt, men når der ændres i de eksisterende forhold, træder bestemmelserne i kraft.

Efter udløbet af indsigelsesfristen kan Kommunalbestyrelsen tillade at en ejendom, der er omfattet af lokalplanforslaget, bebygges eller udnyttes efter forslaget. Det forudsætter dog, at det aktuelle projekt er i overensstemmelse med kommuneplanen og der ikke er tale om at påbegynde et større byggearbejde.

Lokalplanens midlertidige retsvirkninger gælder højst 1 år fra offentliggørelsen af lokalplanforslaget. Når lokalplanen er endeligt vedtaget, træder lokalplanens varige retsvirkninger i kraft.

LOKALPLANENS VARIGE RETSVIRKNINGER

Når den endeligt vedtagne lokalplan er offentligt bekendtgjort, må der hverken retligt eller faktisk etableres forhold i strid med planens bestemmelser, medmindre der gives dispensation.

En eksisterende lovlig anvendelse af en ejendom kan fortsætte som hidtil, hvorimod f.eks. ændret brug, bebyggelse eller udstykning ikke må stride mod lokalplanen. Lokalplanen medfører ikke i sig selv krav om etablering af de anlæg m.v., der er indeholdt i planen.

Kommunalbestyrelsen kan dispensere fra lokalplanen, hvis det ikke strider mod planens principper. Mere væsentlige afvigelser kræver derimod udarbejdelse af en ny lokalplan.

RETSVIRKNINGER FOR FORSLAG TIL KOMMUNEPLANTILLÆG

Kommunen kan ikke administrere på baggrund af et forslag til kommuneplantillæg i høringsperioden og indtil kommuneplantillægget er endeligt vedtaget. Derfor skal tilladelser eller afslag gives ud fra den gældende kommuneplan.

RETSVIRKNINGER FOR VEDTAGET KOMMUNEPLANTILLÆG

Efter den endelige vedtagelse af kommuneplantillæg, kan kommunen nedlægge forbud mod bebyggelse eller ændret anvendelse af bebyggede eller ubebyggede arealer, hvis de er i strid med kommuneplanens rammebestemmelser. Ligeledes kan der nedlægges forbud mod bebyggelse, som er i strid med kommuneplanens rækkefølgebestemmelser, jf. planlovens § 12, stk. 2 og 3.

KLAGEVEJLEDNING

Når en lokalplan og kommuneplantillæg er endelig vedtaget, kan der ifølge planlovens § 58 klages til Planklagenævnet over retlige spørgsmål, og det skal ske inden 4 uger. Fristen regnes fra den dag, hvor planen offentliggøres.

Ved retlige spørgsmål forstås spørgsmål, som drejer sig om de procesmæssige forhold i forbindelse med planens udarbejdelse og vedtagelse.

Der kan derimod ikke klages over lokalplanens indhold. Dog kan lovligheden af indholdet påklages.

Du kan klage hvis du har en retlig interesse i sagens udfald eller ifølge planlovens § 59, er en landsdækkende forening eller organisation, der som hovedformål har beskyttelse af natur og miljø eller varetagelsen af væsentlige brugerinteresser inden for arealanvendelse.

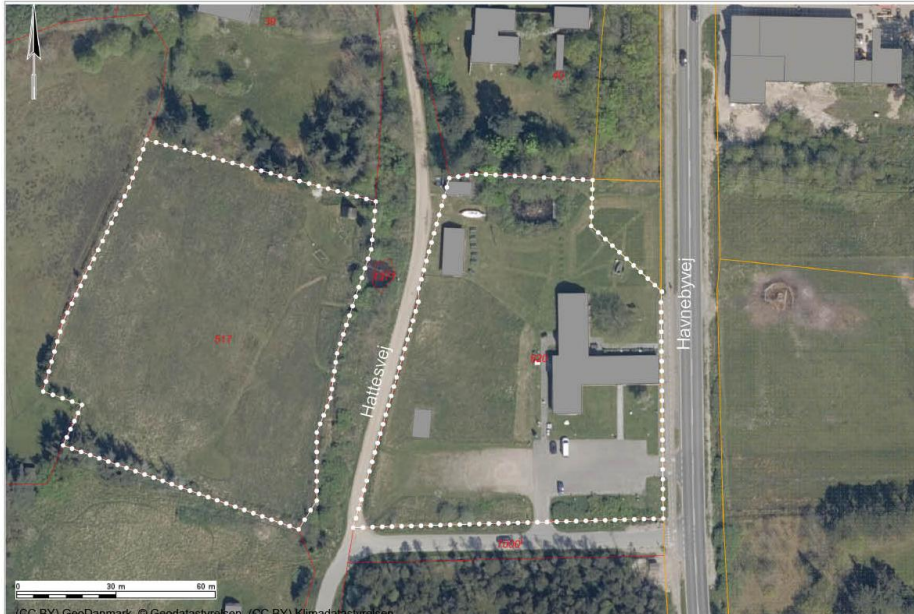
Hvis du ønsker at klage, kan du klage via klageportalen, som ligger på www.naevneneshus.dk, www.borger.dk og www.virk.dk. Klagen sendes gennem klageportalen til den myndighed, der

har truffet afgørelsen. En klage er indgivet, når den er tilgængelig for myndigheden i klageportalen. Når du klager, skal du betale et gebyr på 900 kr. for privatpersoner og 1.800 kr. for virksomheder. Du betaler gebyret med betalingskort i klageportalen.

Klagenævnet skal som udgangspunkt afvise en klage, der kommer uden om Klageportalen, hvis der ikke er særlige grunde til det. Hvis du undtagelsesvist vil søge om at blive fritaget for at bruge klageportalen, skal du henvende dig til Tønder Kommune.

Søgsmål til prøvelse af afgørelser om forhold, der er omfattet af planloven, skal være anlagt ved domstolene inden 6 måneder efter den offentlige bekendtgørelse i henhold til planlovens § 62.

Indledning

INDLEDNING

Naturcenter Tønnisgård ligger i en af Rømmø's gamle kommandørgårde og udgør en vigtig del af formidlingen af Vadehavet og Rømmø's kulturarv. Tønnisgård besøges året rundt af både lokale og turister. Med Vadehavets udpegning som nationalpark og UNESCO-verdensarv er interessen for naturcentret øget. Naturcenter Tønnisgård ønsker derfor både at renovere den eksisterende bebyggelse og udvide centret med en ny bygning, der samler funktionerne i et nyt Verdensarvscenter med plads til flere besøgende og nye faciliteter.

Lokalplanområdet omfatter et areal på ca. 1 ha og ligger på hver sin side af Hattesvej i et samlet bånd af bebyggelser og gårde mellem Havnebyvej og Hattesvej. Den østlige del af lokalplanområdet rummer den eksisterende og bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgård, den vestlige del af lokalplanområdet omfatter en eng omgivet af beplantning.

Med lokalplanen ønskes den eksisterende bebyggelse Tønnisgård bevaret. Den nye bebyggelse som ønskes opført, skal tage afsæt i og fortolke Naturcenter Tønnisgårds kvaliteter og byggeskik og udføres med respekt for det omkringliggende landskab.

Lokalplanen fastsætter derfor bestemmelser for udformning og placering af den nye bygning samt udformning af det omgivende landskab. Herudover fastlægger lokalplanen bevaringsbestemmelser for den eksisterende, bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgård.

Bestemmelser

TØNDER KOMMUNE

Lokalplan 171-740

Naturcenter Tønnisgård

Havnebyvej, Rømø

I henhold til bestemmelser i lov om planlægning, LBK nr. 572 af 29. maj 2024, fastsættes herved bestemmelser for det i § 2 nævnte område.

§ 1 FORMÅL

§ 1.1 Lokalplanen har til formål at:

- fastholde Tønnisgårds bygningskulturelle værdier, og at sikre, at den bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgårds karakter, byggestil, proportioner og materialer fastholdes ved ombygning og vedligeholdelse,
- muliggøre, at der i tilknytning til Naturcenter Tønnisgård kan opføres nye bygninger og etableres udendørs aktiviteter og faciliteter, som understøtter områdets kulturhistorie og formidling,
- sikre at ny bebyggelse og anlæg udformes så disse, i en nutidig udformning, tager afsæt i Tønnisgårds arkitektur, herunder skala, farver og materialer,
- fastlægge udformning af områdets udendørs arealer, så disse kan indgå som en del af formidlingen af kulturarven og til faciliteter til udendørs aktiviteter med respekt for landskabet,
- fastlægge vejadgang og parkering til området,
- muliggøre etablering af nye stier i området,
- Tønnisgård bliver optaget som bevaringsværdig bygning i lokalplanen.

§ 2 OMRÅDETS AFGRÆNSNING OG ZONESTATUS

Afgrænsning

§ 2.1 Lokalplanen omfatter 2 områder beliggende på hver side af Hattesvej. Området udgør tilsammen et areal på ca. 1 ha og afgrænses som vist på kortbilag 1. Lokalplanen omfatter matriklerne nr. 517 og en del af matr. 620 alle Kongsmark Ejerslav, Rømø samt alle matrikler, der, efter lokalplanforslagets offentliggørelse, udstykkes heraf.

Delområder

§ 2.2 Lokalplanområdet opdeles i delområderne D1, D2, D3 og D4 som vist på kortbilag 2.

Zonestatus

§ 2.3 Lokalplanområdet er og forbliver beliggende i landzone.

§ 2.4 *Bonusvirkning*

I henhold til planlovens § 15, stk. 4 tillægges lokalplanen bonusvirkning og erstatter tilladelse efter planlovens § 35 stk. 1.

Bonusvirkningen gælder for forhold, der indgår i §§ 3, 5 og 6. Således gælder bonusvirkningen for områdets anvendelse, bebyggelsens omfang og placering og bygningsregulerende bestemmelser.

§ 3 OMRÅDETS ANVENDELSE

§ 3.1 Lokalplanområdets anvendelse fastlægges til offentlige formål i form af kulturelle institutioner, herunder formidlingscenter med tilhørende administration og servicefunktioner, café og butik, udendørs faciliteter knyttet til formidlingscenteret samt tekniske anlæg til områdets forsyning, veje, stier, parkering samt anlæg til regnvands- og klimahåndtering.

§ 3.2 Delområde D1 må kun anvendes til kulturelle institutioner og udstillingsfaciliteter med tilhørende administration og servicefaciliteter, café, butik, ankomstfaciliteter, opbevaring samt udendørs udstillingsfaciliteter, opholdsarealer, som f.eks. legeredskaber, udeservicing og lignende samt afsætningslomme for busser og skur. Delområde D1 kan benyttes til lokal afledning af regnvand (LAR) i det omfang at der ikke forekommer lavninger, hvor vandet kan samles indenfor mindst 2 meter fra bygninger.

§ 3.3 Delområde D2 må kun anvendes til åbent engområde med veje, stier, cykelparkering, opholds- og ankomstarealer, LAR, samt afsætningslomme til bus.

§ 3.4 Delområde D3 må kun anvendes til engområde med stier, shelters, faciliteter til udendørs faciliteter/friluftsliv, LAR samt beplantning.

§ 3.5 Delområde D4 må kun anvendes til engområde, vej, sti, parkering, affaldsø, LAR og beplantning.

§ 4 UDS TYKNINGER

§ 4.1 Området må ikke udstykkes yderligere.

§ 5 BEBYGGELSENS OMFANG OG PLACERING

- § 5.1 Den bevaringsværdige bygning Tønnisgård vist på kortbilag 2 skal fastholdes med sin nuværende placering og omfang.

Omfang

- § 5.2 I delområde D1 kan der, ud over den eksisterende bygning Tønnisgård opføres en ny bygning med et samlet bruttoetageareal på op til 900 m². Herudover kan det eksisterende skur mod nord udvides med op til 20 m². Udvidelsen må kun ske som forlængelse af skuret i østlig retning.
- § 5.3 I delområde D2 må kun etableres lette overdækninger på maksimalt 10m² uden vægge til f.eks cykelparkering eller udstillingsfaciliteter. Herudover må ikke etableres bebyggelse i delområdet.
- § 5.4 I delområde D3 kan der opføres op til 6 shelters på maksimalt 10 m² pr. shelter.
- § 5.5 I delområde D4 må ikke opføres nogen form for bebyggelse.
- § 5.6 I alle delområder kan opføres tekniske anlæg til områdets forsyning, herunder også anlæg til lokal afledning af regnvand.

Bebyggelsens placering

- § 5.7 I delområde D1 skal den nye ankomstbygning opføres inden for det på kortbilag 2 viste byggefelt. Bygningen skal holde en afstand på mindst 4,5 m fra gavlene på den eksisterende bygning.
- § 5.8 I delområde D3 kan opføres op til 6 shelters samt udendørs faciliteter til aktiviteter/fri-luftsliv. Shelters skal ligge i en samlet gruppe.

Bygningshøjder

- § 5.9 I delområde D1 må nye bygninger maksimalt have en kiphøjde på 7,5 m. Kiphøjden må ikke fremstå mere end 0,5 m højere end kiphøjden på den bevaringsværdige bygning Tønnisgård.
- § 5.10 Den bevaringsværdige bygning Tønnisgård skal fastholde sin nuværende højde.
- § 5.11 Shelters i delområde D3 må maksimalt have en højde på 2,2 m. Shelters skal etableres direkte på eller nedgravet i terrænet.

Etageantal

- § 5.12 Både den eksisterende bygning Tønnisgård og nye bygninger skal være i en etage med uudnyttet tagetage.

§ 6 BEBYGGELSENS YDRE FREMTRÆDEN

Ny bygning i delområde D1

Udformning

- § 6.1 Den nye bygning skal udformes som en fritliggende bygning, med mulighed for etablering af indre gårdanlæg.
- § 6.2 Bebyggelsen skal udformes med et gennemgående saddeltag med en hældning svarende til mellem 42 og 52 grader.
- § 6.3 Taget kan udformes med et udhæng på op til 1,20 m. Over indgangen til bygningen kan tagets udhæng og hældning skille sig ud fra det øvrige tag, for at markere indgangsdøren.

Materialer

- § 6.4 Ankomstbygningen skal fremstå med facader i ubehandlet naturtræ.
- § 6.5 Tag på ankomstbygningen inklusive overdækninger skal udføres som stråtag.
- § 6.6 Vinduer skal fremstå med ruder i ucoatede glas omgivet af træ- eller aluminiumsrammer.
- § 6.7 Døre kan udføres i glas eller skal fremstå med samme træ som på facaden. Ved opsætning af porte til stormsikring, skal disse udføres i træ.
- § 6.8 Der kan opføres én skorsten i ankomstbygningen. Skorstenen skal udføres i røde tegl svarende til skorstenene på Tønnisgård.

Farver

- § 6.9 Vinduesrammer, dørkarme, stormsikringsporte og søjler skal males/behandles i en dybrød farve (Rømmørød), svarende til farve NCS farvekode S5040-Y80R, som vist på bilag C eller i hvid som på den oprindelige Tønnisgård.
- § 6.10 Bygningsdetaljer og søjler som placeres mellem vinduespartierne skal males i samme dybrøde eller hvide farve som på vinduesrammer og dørkarme.

Tønnisgård, bevaringsværdige bygning.

- § 6.11 Tønnisgård optages som bevaringsværdig bygning og er vist på kortbilag 2. Dette gælder både for den oprindelige hovedbygning (den øst vest beliggende fløj/længe) og de senere tilbygninger.

- § 6.12 Den bevaringsværdige bygning må ikke nedrives, ombygges eller på anden måde ændres uden Kommunalbestyrelsens godkendelse.
- § 6.13 Den oprindelige hovedbygningens facader (den øst vest beliggende fløj/længe) skal bevares og der må ikke foretages bygningsmæssige ændringer af ydermure, tag, vinduer, yderdøre med videre.
- § 6.14 Ved renoveringer istandsættelser udskiftninger skal der tages udgangspunkt i bygningens nuværende arkitektur, byggestil og materialer

Facader

- § 6.15 Ved renovering af facader skal murværk fremstå som rød, blank mur med skrabefuger, der kan opstreges med hvidtekalk. Ved renovering skal der så vidt muligt anvendes en stenstørrelse og – farve, der er i overensstemmelse med det oprindelige anvendte. Murværk må ikke kalkes eller pudses.
- § 6.16 Indgangspartiet i sydfacaden skal opretholdes i farvesætningen i hvide, grønne, røde, brune, grå nuancer fra jorskalaen.
- § 6.17 Stik over vinduer i østgavl og i indgangsparti skal opretholdes i traditionel Rømmø farvesætning. Stik langs gavle og muret gesims må ikke fjernes.
- § 6.18 Ved renovering skal stik over vinduer, døre, porte, luger fastholdes som halvstensstik vandret eller buet som oprindeligt udført. Murede gesimser skal fastholdes som halvstensstik vandret over tagremmen.

Tage

- § 6.19 Tage skal fastholdes som saddeltage og udføres som halvvalmet tag ved alle gavle.
- § 6.20 Taget skal fremstå som stråtag med mønning i tørv eller lyng og med tagfoden afskåret vandret.
- § 6.21 Tagfladen skal fastholdes som ubrudt tagflade. Den tækkede tagflade skal i bløde kurver optage tage fra frontkviste og tagfladerne på sidefløjene. Der må ikke opsættes nye kviste på tagflader.
- § 6.22 Hovedbygningens to skorstene skal bevares med nuværende placering. Skorstenene skal udføres i blankt murværk med sokkel, skaft og gesims. Ved inddækning af skorsten skal strå føres ind under skorstenssoklen.

Døre og vinduer

- § 6.23 Døbeltdøren i sydfacaden og fyldningsdøren i østgavlen skal bevares og farvesætningen opretholdes i hvidlige, grønne, røde, brune, grå nuancer fra jorskalaen. nuancer.
- § 6.24 Døren i hovedbygningens nordfacade skal udføres i træ og kan udføres som fyldingsdør med vindue eller som revledør. Farvesætning skal være som de øvrige døre i hovedhuset.
- § 6.25 Døre i nord syd fløj / længe skal udføres i træ og kan udføres som revledøre eller fyldingsdøre med vindue. Farvesætning i hvidlige og grønne farver.
- § 6.26 Porte skal udføres i træ som sidehængte revleporte og males hvide eller Rømmørøde. Der må monteres døre med eller af glas bag porte.
- § 6.27 Luger skal udføres i træ som sidehængte revledøre og der må monteres vindue bag lugen.
- § 6.28 Vinduer skal udføres i træ og males udvendigt med heldækkende maling i hvid. Karm og ramme i øverste rude skal følge vindueshullets facon. Således skal vinduet, hvor der er lavet buet stik i muren, følge buen og der må ikke isættes andet dækningsmateriale i buen.
- § 6.29 Opsprossede vinduer skal udføres med et-lags glas og kitfalsede sprosser i størrelsen 25 mm med en koblet ramme eller forsatsruder bagved.
- § 6.30 Jernvinduer kan udføres med forsatsvinduer eller lignende.
- § 6.31 Der må ikke opsættes tagvinduer, ovenlysvinduer eller rytterlys i stråtage.
- § 6.32 Murankre på gavle og facader skal bevares og fremstå sortmalede.

§ 7 TERRÆNREGULERINGER, UBEBYGGEDE AREALER, BEPLANTNING OG HEGN

Terrænreguleringer

- § 7.1 Terræn må indenfor lokalplanområdet reguleres med maksimalt +/- 0,5 m. Nedgravede affaldsløsninger og terrænregulering med henblik på opsamling af regnvand er undtaget herfra.
- § 7.2 Lavninger og forhøjninger til lokal afledning af regnvand må højst etableres med en sænkning/forhøjning af terrænet på +/- 1 m

- § 7.3 Lavninger til opsamling af regnvand skal holde en afstand på mindst 2 meter fra den bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgård.
- § 7.4 Skråninger på lavninger/forhøjninger må maksimalt have en hældning på 1:3 og skal fremstå som en del af den åbne engflade. Undtaget heraf er hældninger på skråninger i forbindelse med grøfter og søer.
- § 7.5 Hvor det af hensyn til sikring mod oversvømmelse fra hav og lignende forhold kan være nødvendigt at terrænregulere yderligere, må terrænreguleringer kun ske, efter tilladelse fra Tønder Kommune.

Ubebyggede arealer

- § 7.6 I delområde D1 skal den på kortbilag 1 viste § 3 område/sø fastholdes med sin nuværende størrelse og tilstand.
- § 7.7 Matrikel nr. 620 Kongsmark har en grøft i skel mod Råbjergvej og matrikel nr. 517 Kongsmark har en grøft i skel mod Hattesvej. Der skal sikres fri plads til arbejdskørsel og oprensning af grøfterne fra vejen.
- § 7.8 I delområde D1 kan der etableres en fælles gårdsplads mellem Tønnisgård og den nye bygning. Den fælles gårdsplads skal indrettes med en fast belægning, som forbinder den nye ankomstbygning med Tønnisgård. Herudover kan etableres faste belægninger i forbindelse med udeservering, ankomstarealer og lignende i tilknytning til bebyggelsens facade mod syd. Faste belægninger kan være fast grusbelægning, pigsten, skårne marksten eller faste belægninger med eller uden tilslag af strandskaller, som vist på bilag C.
- § 7.9 I kanten af den nye bygning og Tønnisgård skal etableres pigstensbelægning, dog ikke foran indgange. Pigstensbelægninger skal etableres med fald væk fra bebyggelsen.

Beplantning og hegn

- § 7.10 Det eksisterende bevaringsværdige egetræ, udpeget på kortbilag 3 må ikke fældes og skal genplantes ved eventuel sygdom.
- § 7.11 I delområde D1 kan der etableres en have på hovedbygningens sydside. Haven må kun afgrænses af et hvidt stakit med en højde på maksimalt 1 meter.
- § 7.12 I delområde 2 og 3 skal landskabet etableres som åbent engareal med karakter af græseng med hjemmehørende og egnstypiske arter som beskrevet på bilag E.
- § 7.13 Anlægges der shelterområde og fritidsfaciliteter skal disse etableres på en del af det åbne engareal. Indgangen til 1 shelter og eventuel bålplads må befæstes med stenmel,

stabilgrus eller slotsgrus. Der skal ved etablering af shelters opsættes hegn og afskærmende beplantning mod matrikel nr. 39 Kongsmark. Shelters og fritidsfaciliteter må kun fremstå i træ eller andet naturmateriale, som vist på kortbilag 3.

- § 7.14 Som vist på kortbilag 3 skal der etableres et afskærmende beplantningsbælte på mindst 2,5 m langs skel mod matrikel nr. 47 Kongsmark. Mod matrikel nr. 39 Kongsmark skal der anlægges et afskærmende beplantningsbælte på minimum 2,5 m, hvis der etableres shelters i området. Beplantningsbælterne skal bestå af en tæt beplantning af buske og træer. Herudover skal der, som vist på kortbilag 3, etableres heller med beplantning til opdeling af parkeringsområdet.
- § 7.15 Udendørs oplag, affaldscontainere og lignende skal anbringes inden for afskærmede områder ved opsætning af plankeværk eller etablering af tæt beplantning med en maksimal højde på 1,8 m.
- § 7.16 Hegning af Tønnisgård må kun etableres i overensstemmelse med § 7.10. Øvrig hegning af området må kun ske med kreaturhegn med kløvede stolper med en højde på maksimalt 0,8 m.

Befæstelsesgrad

- § 7.17 Der fastlægges en befæstelsesgrad for den enkelte ejendom på maksimalt 30.

§ 8 VEJE, STIER OG PARKERING

Adgange

- § 8.1 Vejadgang til delområde D2 og D1/matrikel nr. 620 Kongsmark skal ske fra Hattesvej. Vejadgang til delområde D3 og D4/matrikel nr. 517 Kongsmark skal ske fra Hattesvej, som vist på kortbilag 3. Der skal etableres redningsvej til bebyggelsen.

Stier

- § 8.2 Der skal anlægges befæstede stier til bebyggelsen og til shelterområdet. Fra stierne skal sikres mulighed for tilkobling til cykelstiforbindelse langs Havnebyvej.
- § 8.3 Faste belægninger på stier og ankomstarealer skal udformes, så der sikres god tilgængelighed for alle.
- § 8.4 Køre- og gangarealer, herunder stier, skal etableres med en fast grus- eller stenmelsbelægning. Herudover kan anvendes skårne marksten eller faste belægninger med tilslag af strandskaller.
- § 8.5 Stier skal have en bredde på mellem 1,5 m og 3 m. Befæstede stier skal udføres med en fast belægning så som stigrus eller leret vejgrus. Øvrige stier må kun etableres som trædestier.

Parkering

- § 8.6 Der udlægges areal til parkering, i princippet som vist på kortbilag 3.
Der udlægges areal til parkering svarende til mindst 75 parkeringspladser og 1 busparkering. Heraf skal mindst 2 pladser etableres som handicap pladser og 1 plads til handicappbus.
- § 8.7 Parkeringsarealet vist på kortbilag 3 skal have en belægning bestående af leret vejgrus og græsarmering.
- § 8.8 Adgangs- tilkørselsarealer og parkeringsarealer skal være udformet, så de kan benyttes af personer med handicap. Parkeringspladser til handicapparkering skal have fast belægning eller kantes med fast belægning for at tilgodese tilgængeligheden.

§ 9 TEKNISKE ANLÆG, SKILTNING OG BELYSNING

Tekniske anlæg

- § 9.1 Solceller må ikke opsættes på terræn eller på bygninger med stråtag. Varmepumper skal inddækkes.

Skiltning

- § 9.2 Skilte på den nye bygning og Tønnisgård må kun opsættes i forbindelse med hovedindgange.

Skiltning på Tønnisgård:

Der må ikke opsættes skilte større end 15 x 15 cm på den bevaringsværdige bygning Tønnisgård.

Skiltning på ny bebyggelse:

Skiltning på den nye bygning må højst være 0,5 x 3 m.

- § 9.3 *Fritstående henvisningsskilte skilte ved indkørsler.*

Ved indkørsler til området og parkeringspladsen kan højst opsættes et fritstående skilt pr. indkørsel.

- § 9.4 Fritstående udstillingsskilte/infoskilte knyttet til udstillinger:

Fritstående udstillingsskilte/infoskilt skilte knyttet til udstillingen må kun opsættes i delområde D1 og D2.

- § 9.5 I delområde D3 må opsættes et skilt i forbindelse med shelters. Skiltet må maksimalt have størrelse på 0,5 X 0,5 m og skal monteres på shelter eller på træpæl med en maksimal højde på 1,10 m.

- § 9.6 Fritstående skilte ved indkørsler og fritstående udstillingsskilte må ikke have en overkant højere end 1,10 m over terræn og må højst have en størrelse på 0,5 x 1 m.
- § 9.7 Skiltning må ikke være belyst indefra, og må alene belyses udefra med en læseafstand på maksimalt 5 m.
- § 9.8 Der må opsættes maksimalt 1 flagstang.

Belysning

- § 9.9 Belysning i området må kun ske ved lav pullertbelysning på højst 1,2 m med nedadrettet lys.

Klimasikring:

- §.9.10 Bygninger skal klimasikres til at modstå en stormflodshændelse på op til 5,17 over normal, svarende til en 100-års hændelse i perioden 2070-2100 SSP 3-7,0.

§ 10 OPHÆVELSE AF LOKALPLANER

Der ophæves ingen gældende lokalplan for området.

§ 11 SERVITUTTER

- § 11.1 Følgende tilstandsservitutter ophæves ved vedtagelsen af denne lokalplan:
Dato løbenummer: 25-06-1979 9991 - Dokument om bebyggelsens ydre fremtræden
Tinglyst på matrikel nr. 620 Kongsmark, Rømø.

§ 12 FORUDSÆTNINGER FOR IBRUGTAGNING

- § 12.1 Ny bebyggelse må ikke tages i brug før:
- der er sket tilslutning til el- og vandforsyning,
 - det i § 7 nævnte beplantningsbælte er etableret i forbindelse med anlæggelse af parkeringspladser og ved anlæggelse af shelterplads.
 - den i § 8 nævnte vejadgang er etableret,
 - de i § 8 nævnte parkeringspladser er etableret.
 - de i § 8 nævnte stier i delområde D2 er etableret.

Redegørelse

LOKALPLANENS BAGGRUND

Lokalplanen er udarbejdet på baggrund af et ønske fra Ejendomsfonden Tønnisgård, som ejer Naturcenter Tønnisgård. Naturcenter Tønnisgård ligger centralt på Rømø i en af øens to sidste offentligt tilgængelige kommandørgårde. Naturcenter Tønnisgård rummer bl.a. udstillinger og afholder guidede ture og spiller en væsentlig rolle i formidlingen af Vadehavet, Rømøs landskaber og kulturarv.

I 2010 blev den danske del af Vadehavet indviet som Danmarks største nationalpark, og i 2014 blev området optaget på UNESCO's verdensarvsliste. På denne baggrund har Naturcenter Tønnisgård ønsket en opgradering og udvidelse af naturcentret, så det kan udvikles til et mere nutidigt og internationalt verdensarvscenter – et formidlings- og oplevelsescenter med plads til omkring 50.000 besøgende som er ca. 30.000 flere besøgende end i dag. Derudover er det et ønske, at verdensarvscentret også skal fungere som et samlingssted for lokalområdet. I maj 2025 udkrev Ejendomsfonden Tønnisgård en arkitektkonkurrence med henblik på at finde en bæredygtig løsning for udvidelsen. Vinderprojektet blev udpeget i august 2025 og danner grundlaget for nærværende lokalplan.

I 2021 vedtog Tønder Kommune en arkitekturstrategi for Rømø. Strategien opstiller principper for, hvordan der skal bygges i overensstemmelse med den lokale byggeskik. Det er derfor også en del af baggrunden for lokalplanen, at den fastlægger retningslinjer både for udformningen af den nye bebyggelse og for bevaring og restaurering af den bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgård.

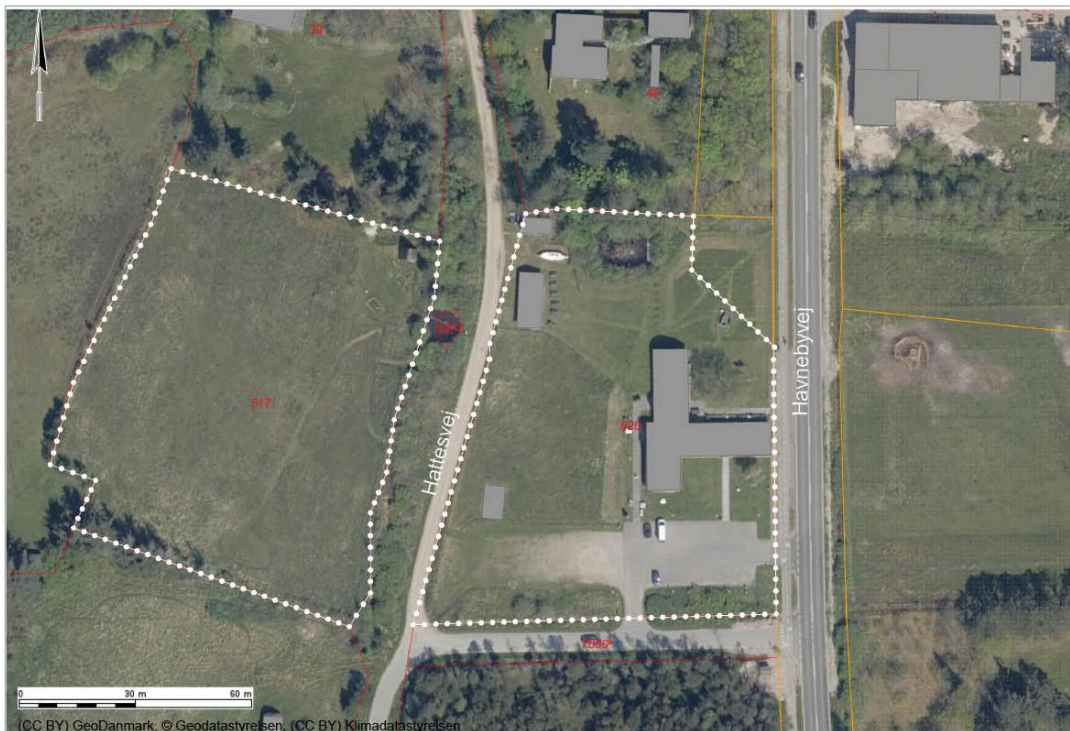
Visualisering fra vinderprojektet. Visualiseringen viser bl.a. hvordan den eksisterende kommandørgård Tønnisgård og den nye bebyggelse friholdes fra hinanden men optræder med samme tagform og tagmateriale. Visualisering: E+N Arkitektur A/S.

LOKALPLANENS FORMÅL

Formålet med lokalplanen er at fastholde Tønnisgårds bygningskulturelle værdier og sikre, at den bevaringsværdige bebyggelses karakter, byggestil, proportioner og materialer bevares ved ombygning og vedligeholdelse. Derudover skal lokalplanen muliggøre, at der i tilknytning til Naturcenter Tønnisgård kan opføres en ny bygning samt etableres udendørs aktiviteter og faciliteter, som understøtter området kulturhistorie og formidling.

Lokalplanen har samtidig til formål at sikre, at ny bebyggelse og nye anlæg – i en nutidig udformning – tager afsæt i Tønnisgårds arkitektur, skala, farver og materialer. Lokalplanen har også til formål at fastlægge udformningen af områdets udendørs arealer, så de kan indgå som en del af formidlingen med respekt for det omgivende landskab.

Endelig fastlægges vejadgang og parkering til området. Lokalplanen skal også muliggøre etablering af nye stier i området.

Luftfoto over lokalplanens område, som er vist med hvid prikstreg

LOKALPLANENS AFGRÆNSNING

Lokalplanområdet er beliggende på Havnebyvej 30, Rømø. Lokalplanområdet består af to adskilte områder beliggende på hver sin side af Hattesvej.

Den østlige del af lokalplanområdet afgrænses af Hattesvej mod vest, en have med tæt beplantning mod nord, et åbent græsareal langs Havnebyvej og af Havnebyvej mod øst og af Råbjergvej mod syd, hvor der syd for Råbjergvej er en tæt, skovlignende beplantning.

Den vestlige del af lokalplanområdet afgrænses af beplantningen langs Hattesvej mod øst, af en beboelsesejendom og beplantning mod syd, af et åbent overdrevsareal afgrænset af buske og træer mod vest og af en tæt træbeplantning mod nord.

LOKALPLANOMRÅDET

Nuværende forhold

Anvendelse

I dag anvendes området til Naturcenter Tønninggård, som er indrettet i den gamle kommandørgård. Til Naturcenteret er også anlagt udstillingsfaciliteter, parkering og opholds- og legeområder. Der er omkring 22.000 årlige besøgende til Naturcentret. Vejadgangen til området sker i dag fra Råbjergvej, som igen har vejadgang fra Havnebyvej. Parkeringen foregår foran Naturcentret, mellem Havnebyvej og Råbjergvej.

Tønninggård set fra Havnevej

Tønninggård set fra Råbjergvej

Kig til kystområdet fra den sydvendte have.

Tønninggård set fra Hattesvej med bålskur i forgrunden.

Landskabet i og omkring lokalplanområdet

I den østlige del af lokalplanområdet ligger Tønninggård, åbent ud mod kysten men omgivet af tæt beplantning på nabogrundene både nord og syd for bebyggelsen. Her er landskabet præget af græsarealer og af parkeringsarealet syd for Tønninggård. Mod nord ligger en mindre sø (§3 område) som er lettere tilgroet. Op til bebyggelsen Tønninggård er anlagt to haver med slåede græsarealer. I den nordlige have står et egetræ. Kommandørboligens øst/vestvendte orientering og placering åbent i landskabet giver et fint kik fra begge haver til kysten og kystlandskabet øst for Tønninggård. Disse åbne kig udgør en værdifuld visuel sammenhæng mellem kyst og bebyggelsen. Vest for Tønninggård ligger en bålbygning og et grejskur.

Imellem lokalplanens to områder ligger grusvejen Hattesvej, med et bredt levende hegn bestående af buske og enkelte træer langs den vestlige side af vejen. I dette hegn er der også en grøft og en branddam. Hegnets tæthed slører den visuelle forbindelse mellem engen, der ligger vest for Hattesvej og Tønnisgård.

Den vestlige del af lokalplanområdet er et engområde. Engområdet er afgrænset af et blandet hegn med træer og buske mod nord, vest og syd og fremstår stort set indrammet af beplantning. Mod syd grænser engområdet op til en beboelses ejendom og mod nord ligger en naturlegeplads.

Terrænet i lokalplanområdet fremstår overvejende fladt. Enkelte steder er der lavninger og grøfter, f.eks. langs Hattesvej og Råbjergvej.

Både nord og syd for lokalplanområdet er landskabet omkring lokalplanområdet præget af tæt beplantning. Det bevirker, at Tønnisgård og dens nære omgivelser opleves på en forholdsvis kort strækning når man færdes ad Havnebyvej. De særlige landskabelige værdier og identitetsgivende landskabstræk i området er Tønnisgårds åbne placering ud til Havnebyvej og gårdens samspil med de åbne strandengsarealer øst for lokalplanområdet, herunder gårdens visuelle forbindelse med Rømø østkyst. Vest for lokalplanområdet er landskabet præget af samme type eng- og overdrevsområder som kendetegner lokalplanområdets vestlige del. Herfra vil kun få opleve lokalplanområdet.

Tønnisgård set fra engarealet beliggende vest for Hattesvej

Kig fra Hattesvej med skur og bålskur i forgrunden

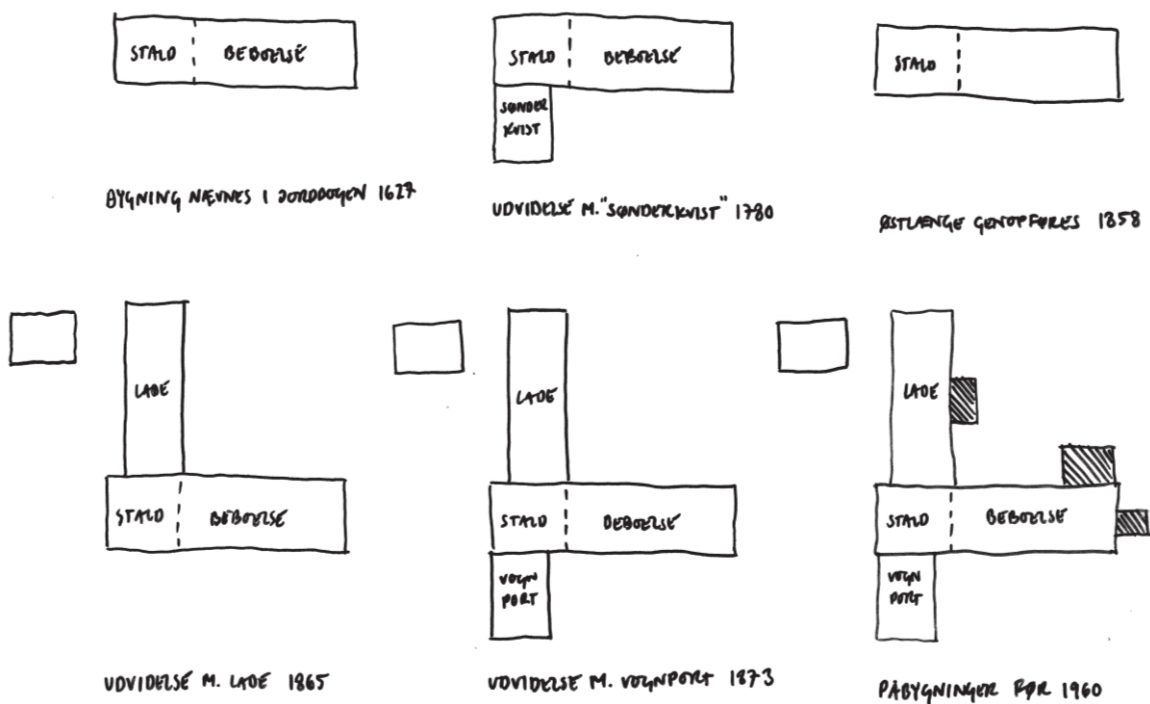
Engarealet set mod nordvest.

Engarealet set mod nabobebyggelsen syd for lokalplanområdet

Bebyggelsen

Den første Tønnisgård opstod i 1600-tallet, men den eksisterende og nuværende udgave af Tønnisgård stammer fra en større ombygning, der blev afsluttet i 1858. Siden er gennemført en række ombygninger, der har sat deres præg på bygningen. Bygningen er gennem SAVE kortlægning udpeget med bevaringsværdig på 2. Bebyggelsen er også beskrevet på bilag D.

Tønnisgårds udvikling over tid. Den oprindelige bebyggelse fra 1600-tallet eksisterer ikke længere, men blev genopført i 1858. Herefter er bebyggelsen ombygget og tilbygget med lade mod nord og vognport mod syd.

Illustration fra konkurrenceprojektet.

Tønnisgård, ca 1950. Kilde: Rømø Lokalkiv.

Den kulturhistoriske værdi er primært knyttet til bygningens ydre, hvor det grundmurede anlæg er opført i blank mur af røde sten, stråtag med valme ved gavlene og det egnskarakteristiske og rigt dekorerede indgangsparti med kalkede pilastre og arkengaff over indgangspartiet. Dertil kommer andre traditionelle, egnskarakteristiske bygningsdetaljer, herunder gårdens smukt udformede murankre i sort smedejern. Bygningens øvrige udsmykning er begrænset til gesimser og andre fremhævede murede detaljer.

Kommandørboligens indgangsparti med pilastre og arkengaff

Vestvendte længer med nyere porte indsat.

Vinduerne sidder rytmisk. For foden af bygningen ligger pigsten.

Gavl på lade med tydelig mønning på stråtaget og gesims under taget.

Tønnisgårds facader er grundmurede og er udført med egnstypiske tegl, der varierer i farven fra mørk til lysere rød. Facaderne indeholder mange forskellige stenformater og nuancer af røde sten. Nogle steder er det oprindelige murværk udskiftet eller repareret.

Taget er tækket med rør og udført halvvalmet ved alle gavle. Taget er udført med bløde kurver som optager de udspring, som dannes ved arkengaff, frontkvist eller karnapper. Taget har en tydelig markeret mønning lagt med tørv og tagskægget er vandret afskåret.

Tønnisgård har to skorstenspiber, der begge sidder i kippen på den østlige bygningsfløj. Skorstenen er udført helt traditionelt med sokkel, skaft og gesims og står i blankt murværk.

Vinduer og døre er placeret i en jævn rytme og er typisk torammede trævinduer med sprosser. På laderne er der rundbuede vinduer i jern. Her er også nyere 2 rammede vinduer som har bredere sprosser end de oprindelige.

I de vestvendte længer er også porte, der er udført i plan med facaderne og som i sin tid førte ind til laden. I dag er der udført nyere portblade med glasfyldninger på den indvendige side af portene.

Langs den gamle kommandørbolig ligger en bræmme af pigsten op til facaden.

Fremtidige forhold

Lokalplanen giver mulighed for at der på matrikel nr. 620 Kongsmark kan opføres en ny bygning til offentlige formål i form af kulturelle institutioner, herunder formidlingscenter med tilhørende administration og servicefunktioner, café og butik samt udendørs faciliteter knyttet til formidlingscenteret. Der fastlægges et byggefelt på den vestlige side af den eksisterende bebyggelse Tønnisgård som bebyggelsen skal opføres inden for.

Den eksisterende bebyggelse Naturcenter Tønnisgård bevares og sikres gennem bestemmelser om bevaring af bebyggelsen. Landskabet omkring bebyggelsen skal fremstå som åbne engarealer med spredte grupper eller solitære træer bestående af skovfyr og vinter-eg, almindelig hvidtjørn og almindelig røn.

LOKALPLANENS INDHOLD

Områdets anvendelse

Lokalplanen fastlægger, at området må anvendes til offentlige formål i form af kulturelle institutioner, herunder formidlingscenter med tilhørende administration og servicefunktioner, café og butik, udendørs faciliteter knyttet til formidlingscenteret samt tekniske anlæg til områdets forsyning, veje, stier, parkering samt anlæg til regnvands- og klimahåndtering.

Lokalplanen opdeler lokalplanområdet i 4 delområder:

Delområde D1, hvor den eksisterende bebyggelse ligger, må kun anvendes til kulturelle institutioner og udstillingsfaciliteter med tilhørende administration og servicefaciliteter, café, butik, ankomstfaciliteter, opbevaring samt udendørs udstillingsfaciliteter. Her kan også etableres opholdsarealer, som f.eks. legeredskaber, udeservering og lignende.

Delområde D2, som ligger syd for Tønnisgård, må kun anvendes til åbent engområde med veje, stier, cykelparkering, opholds- og ankomstarealer, LAR (lokal afledning af regnvand) samt afsætningsplomme til bus.

Delområde D3 og D4 ligger begge vest for Hattesvej.

Delområde D3 må kun anvendes til engområde med stier, shelters, faciliteter til udendørs friluftsliv, såsom f.eks bålhytte og bålplads til shelters, samt beplantning.

Delområde D4 må kun anvendes til engområde, vej, sti, parkering, affaldsø for både Tønnisgård og sommerhusområdet samt beplantning.

Zonestatus

Lokalplanområdet ligger i landzone og forbliver i landzone ved lokalplanens vedtagelse. I henhold til planlovens § 15, stk. 4 tillægges lokalplanen bonusvirkning og erstatter landzonetiladelser efter planlovens § 35 stk. 1. Bonusvirkningen gælder for forhold i lokalplanens bestemmelser, der indgår i §§ 3, 5 og 6.

Udstykningsmuligheder

Området må ikke udstykkes yderligere.

Bebyggelsens omfang og placering

Lokalplanen fastlægger, at den bevaringsværdige bebyggelse Tønnisgård skal fastholdes med sin nuværende placering og omfang. Vest for Tønnisgård udlægger lokalplanen et byggefelt. Inden for byggefeltet kan opføre en ny bygning på op til 900 m².

Den nye bygning skal placeres bag Tønnisgård, så Tønnisgård fortsat kan opleves fra alle sider. På området syd for Tønnisgård, mellem Råbjergvej og den nye bebyggelse, giver lokalplanen mulighed for, at der kan opføres lette overdækninger, f.eks til cykelparkering eller som overdækninger af udstillinger eller lign. Disse må hver især højst være 10 m².

På lokalplanområdet vest for Hattesvej åbner lokalplanen mulighed for, at der kan opføres op til 6 shelters på hver 10 m². Herudover kan der opføres udendørsfaciliteter som f.eks en bålplads eller en bålhytte.

Lokalplanen fastlægger desuden, at der inden for hele lokalplanområdet kan etableres anlæg til områdets forsyning. På parkeringsområdet vest for Hattesvej kan der etablere en affaldsø for både Tønnisgård og det nærliggende sommerhusområde.

Bebyggelsens ydre fremtræden

Tønnisgård

Lokalplanen udpeger Tønnisgård som bevaringsværdig bebyggelse. Det gælder både for den oprindelige hovedbygning, som rummer den oprindelige kommandørgård (den øst-vest beliggende fløj/længe) og de senere tilbygninger.

Den bevaringsværdige bygning må ikke nedrives, ombygges eller på anden måde ændres uden Kommunalbestyrelsens godkendelse.

Lokalplanen fastlægger bestemmelser, som har til formål at fastholde Tønnisgårds oprindelige størrelse, tagform, højde, detaljering, vinduer, døre og porte. I lokalplanen fastlægges også hvilke materialer og farver der må anvendes, herunder at facader skal fremstå i blank mur med røde tegl og skrabefuger, og taget skal være stråtag. Farverne på vinduer og døre skal være i de traditionelle Rømmøfarver.

Ny bebyggelse

Den nye bygning skal udformes som en fritliggende bygning, med mulighed for etablering af indre gårdanlæg. Bebyggelsen skal udformes med et gennemgående saddeltag, som i store træk svarer til taget på Tønnisgård. Taget kan udføres med udhæng.

Bygningen skal fremstå som en træbygning med facader i ubehandlet træ. Taget skal være stråtag, så der skabes en sammenhæng med taget på Tønnisgård.

Farverne på bebyggelsens vinduesrammer, karme, porte og søjler skal være røde (traditionel Rømmørød) eller hvide, så det svarer til de farver, som anvendes på bebyggelsen Tønnisgård.

På bilag B ses eksempler på, hvordan den nye bebyggelse kan se ud efter lokalplanens bestemmelser. På bilag C ses eksempler på materialer, farver og belægninger som fastlægges i lokalplanen.

Terrænreguleringer, ubebyggede arealer, beplantning og hegn

Terrænreguleringer

Lokalplanen muliggør, at terrænet inden for lokalplanområdet kan reguleres med +/- 0,5 m. Nedgravede affaldsløsninger og terrænregulering med henblik på opsamling af regnvand er undtaget herfra. Nogle steder, fx i forbindelse med lavninger til afledning af regnvand, kan der terrænreguleres op til +/- 1 m. Hvor det af hensyn til sikring mod oversvømmelse fra hav og lignende forhold kan være nødvendigt at terrænregulere yderligere, må terrænreguleringer kun ske, efter tilladelse fra Tønder Kommune.

Ubebyggede arealer og beplantning

Mellem Tønnisgård og den nye bygning kan indrettes en gårdsplads med fast belægning. Der kan også etableres faste belægninger i forbindelse med udeservering, ankomstarealer og lignende i tilknytning til den nye bebyggelses facade mod syd. De faste belægninger skal tilgodesee handicaptilgængelighed.

Syd for Tønnisgård muliggør lokalplanen, at der kan etableres en have, med stort set samme udstrækning som den eksisterende have foran indgangen til Tønnisgård. Nord for Tønnisgård udpeger lokalplanen et eksisterende egetræ som bevaringsværdigt.

For at skabe bedre sammenhæng med de omgivende landskaber, herunder kystlandskabet øst for Tønnisgård, fastlægger lokalplanen, at de ubebyggede områder, herunder området syd for Tønnisgård skal etableres som åbne engarealer med karakter af græseng med egnstypiske arter som f.eks.:

- Kryb-hvene (*Agrostis stolonifera*)
- Stortoppet hvene (*Agrostis gigantea*)
- Rød svingel (*Festuca rubra*)
- Mangeblomstret svingel (*Festuca rubra* subsp. *megastachys*)
- Engelskgræs (*Armeria maritima*)
- Blåklokke (*Campanula rotundifolia*)
- Almindelig knopurt (*Centaurea jacea*)
- Vild gulerod (*Daucus carota* subsp. *carota*)
- Gul snerre (*Galium verum*)

Herudover skal landskabet fremstå med spredte grupper eller solitære træer bestående af skovfyr og vinter-eg, almindelig hvidtjørn og almindelig røn.

På lokalplanområdets vestlige del fastlægger lokalplanen beplantningsbælter op til skel mod den nordlige og sydlige nabogrund. Mod nord skal beplantningsbæltet etableres, hvis der bygges shelters i området.

Hegn

Hegning i området må kun ske i form af lave kreaturhegn. Haven syd for Tønnisgård kan dog hegnes med et lavt hvidt stakit.

Befæstede arealer

Befæstede arealer må anlægges med permeabel belægning, der tillader nedsivning af regnvand. Langs Tønnisgård og den nye bygning skal anlægges pigsten og pigstensrender langs bygningernes facader.

Befæstelsesgrad

I henhold til kommuneplanens retningslinjer, fastlægges der en maksimal befæstelsesgrad for den enkelte ejendom på 30.

Vej- og stibetjening samt parkering

Veje

Lokalplanområdet vejbetjenes fra Hattesvej, hvorfra der kan etableres indkørsler til både parkeringsområdet vest for Hattesvej og redningsveje i relation til bebyggelsen øst for Hattesvej.

Stier

Lokalplanen fastlægger, at der skal anlægges stiforbindelser til og gennem området, men angiver ikke præcist hvor stierne skal placeres, idet det afhænger af den fremtidige brug af området. Fra stierne skal der sikres mulighed for tilkobling til cykelstiforbindelse langs Havnebyvej. Befæstede stier skal udføres med en fast belægning så som stigrus eller leret vejgrus og sikres god tilgængelighed for alle. Øvrige stier må kun etableres som trædestier.

Parkering

Vest for Hattesvej udlægger lokalplanen et areal til parkering svarende til mindst 75 parkeringspladser og 1 busparkering. Heraf skal mindst 2 pladser etableres som handicap pladser og 1 plads til handicapbus. Parkeringsarealet skal opdeles med beplantning.

Vejprojekter skal udføres efter gældende bekendtgørelser, bl.a. hastighedsbekendtgørelsen.

Tekniske anlæg og skiltning

Varmeforsyning

Varmepumper skal inddækkes.

Antenner og solenergianlæg

Lokalplanen muliggør ikke opsætning af solenergianlæg på bygninger med stråtag eller terræn.

Belysning

Lokalplanen fastlægger at belysning inden for lokalplanens område kun må ske med lav pullert-belysning med nedadrettet lys.

Klimatilpasning

Lokalplanen fastlægger at bygninger skal klimasikres til at modstå en stormflodshændelse på op til 5,17 over normal, svarende til en 100-års hændelse i perioden 2070-2100 SSP 3-7,0.

Skilte

Lokalplanen indeholder bestemmelser om områdets skiltning. Herunder at der kun må opsættes skilte på Tønnisgård og den nye bebyggelse kun må ske i tilknytning til hovedindgangene. På den bevaringsværdige bebyggelse skal skiltet begrænses til en størrelse på højst 15 x 15 cm. På den nye bygning kan skiltet være større, op til 0,5 x 3 m.

Lokalplanen fastlægger også at der kan opsættes fritstående skilte, enten ved indkørsler eller i forbindelse med udstillinger. Disse må højst være 1,10 m høje og have en størrelse på 0,5 x 1 m.

Skiltene må ikke være belyst indefra.

LOKALPLANENS SAMMENHÆNG MED ANDEN PLANLÆGNING

Kommuneplanens retningslinjer

Lokalplanområdet ligger inden for nedenstående udpegninger, eller omfattes helt eller delvis af følgende retningslinjer i Kommuneplan 2017-2029 for Tønder Kommune, Lokalplanforslaget vurderes at være i overensstemmelse kommuneplanens retningslinjer.

Grundvand

Lokalplanområdet er udpeget som område med drikkevandsinteresser. I områder med almindelige drikkevandsinteresser skal det så vidt muligt undgås at etablere anlæg eller aktiviteter, der medfører særlig risiko for grundvandsforurening. Lokalplanen medfører ikke risiko for særlig grundvandsforurening.

Offentlige Vandløb

Langs lokalplanområdets afgrænsning mod Råbjergvej og langs Hattesvej ligger et offentligt vandløb. Begge vandløb ligger uden for lokalplanens område.

Uønsket for skovrejsning

Hele lokalplanområdet er omfattet udpegningen skovrejsning uønsket. I områder uønsket for skovrejsning må der ikke plantes skov. Lokalplanen udlægger ikke skov.

Fredning

Lokalplanområdet er ikke omfattet af fredninger.

§3 områder

Inden for lokalplanområdet ligger en sø, der er beskyttet efter Naturbeskyttelseslovens §3. Der må ikke foretages ændringer i tilstanden af §3 områder, udover den sædvanlige vedligeholdelse, uden en forudgående dispensation.

Lokalplanområdet ligger tæt på andre beskyttede naturtyper. Vest for lokalplanområdet ligger et §3 beskyttet overdrev (afstand ca. 65 meter), et område med §3 beskyttet mose (afstand 36 meter) og §3 beskyttet hede (afstand ca. 95 meter). Øst for lokalplanområdet ligger et §3 beskyttet strandeng (afstand ca. 120 meter). De nævnte §3 områder ligger udenfor lokalplanområdet og forventes ikke at blive berørt af lokalplanen.

Strandbeskyttelseslinje

Lokalplanområdets nordøstlige hjørne grænser op til et område, der er omfattet af strandbeskyttelseslinje, jf. NBL § 15. Strandbeskyttelseslinjen har til formål at sikre kystlandskabet, naturen og de rekreative værdier ved at forbyde bebyggelse og ændringer af den eksisterende tilstand inden for en zone på typisk 300 meter fra kysten. Området forventes ikke at blive berørt af lokalplanen.

Bevaringsværdigt landskab

Hele lokalplanområdet er udpeget som bevaringsværdigt landskab og skal som hovedregel friholdes for byggeri. Næsten hele Rømø, på nær golfbanen, områder der enten sommerhusområde eller byzone samt enkelte små områder, er udpeget som bevaringsværdigt landskab i kommuneplanen.

Af Tønder Kommunes landskabsvurderinger (Landskabskarakterkortlægning) fremgår det, at landskabet på Rømø har en særlig tydelig og spændende geologisk fortælling, der afspejler, hvordan Rømø geologisk set består af klitdannelser på en barriereø. Hele Rømø, på nær golfbanen og Sønderstrand, er vurderet som særlig karakteristisk landskab, i god tilstand, som særlig oplevelsesrigt landskab og som sårbart landskab. Sammenfattende har landskabet fået det strategiske mål "Beskyt". Målsætningen betyder, at Rømø består af et landskab, hvor der bør lægges særlig vægt på at understøtte og bevare den karakter, landskabet har i dag.

Landskabsoplevelsen i lokalplanområdet er kendetegnet ved en lokal åben karakter og stor sammenhæng til kystlandskabet. Et landskab, der ligesom de øvrige dele af Rømøs landskab, er stærkt præget af samspillet med det omkransende hav, som for Tønningårds vedkommende er Østkysten mod Vadehavet, der er en åben fladkyst med en let bugtet kystlinje ud mod vaden.

Rømøs østlige side er præget af bebyggelse i et bånd langs med kysten. Skalaen veksler her fra lille til middel. Rømøs landskab må på baggrund af landskabskarakterkortlægningen og kommuneplanens målsætninger for landskab vurderes at være sårbart over for markant bebyggelse og tekniske anlæg. Samtidig er landskabet i og omkring lokalplanområdet præget af bebyggelse og beplantninger, så der på den baggrund er mulighed for landskabeligt at indpasse nyt byggeri, hvis der tages stort hensyn til oplevelsen af Tønningård, det nære landskabsrumms åbne karakter, områdets naturværdier, Tønningårds åbne placering ud mod Havebyvej og Tønningårds samspil til kystlandskabet. Lokalplanen imødekommer hensynet til udpegning af bevaringsværdige landskaber således:

Bebyggelsen som der åbnes mulighed for, skal opføres inden for et defineret byggefelt som er placeret bag ved/vest for Tønningård. Byggefeltet er trukket væk fra den bevaringsværdige Tønningård, som hermed fastholder sin nuværende form og udtryk. Indenfor byggefeltet fastlægger lokalplanen en maksimal højde og dybde på bebyggelsen, som er tilpasset højden og dybden på Tønningård. Det skønnes således, at den nye bebyggelse ikke vil forstyrre oplevelsen af Tønningård eller kystlandskabet set fra Havnebyvej. Dette vurderes med baggrund i at de åbne arealer omkring Tønningård ikke ændres, at Tønningård fortsat ligger åbent ud til Havnebyvej og at gårdens visuelle og landskabelige samspil til de åbne strandengsarealer øst for Havnebyvej ikke påvirkes af den nye bebyggelse. Yderligere er indkig til de nære omgivelser omkring Tønningård set fra Havnebyvej, begrænset af markant af tæt bevoksning både nord og syd for lokalplanområdet. Lokalplanens udlagte byggefelt betyder, at den eksisterende bålbygning fjernes. Dette skønnes at give et mere uforstyrret kig fra kysten og langs lokalplanområdets nordlige skel. Ved at samle funktionerne i samme bygning, friholdes landskabet i lokalplanområdet for spredt bebyggelse, hvilket vil styrke oplevelsen af landskabet omkring Tønningård.

Lokalplanen fastlægger bestemmelser om udformning af ny bebyggelse i området. Bestemmelserne sikrer, at den ny bebyggelse har samme udtryk, tagform og materialer som Tønnisgård, så den ny bebyggelse underlægger sig Tønnisgård som områdets væsentligste element. Bebyggelsen ligger samtidig trukket tilbage fra de primære indblikretninger til området fra Havnebyvej og kysten og bebyggelse danner med sin form kontrast til Tønnisgård, så den sikrer at Tønnisgårds bygninger fortsat opleves som en selvstændig form.

Lokalplanen fastlægger, at den nuværende indkørsel fra Havnebyvej og parkeringspladsen mellem Tønnisgård og Råbjergvej fjernes og i stedet udlægges til et åbent englandskab. Dette vil styrke oplevelsen af Tønnisgård, særligt set fra Havnebyvej, og samtidig sikre en langt bedre visuel forbindelse og landskabsoplevelse mellem det åbne kystlandskab mod øst og Tønnisgård. Lokalplanen muliggør, at der i stedet kan etableres en parkeringsplads på engen bag Tønnisgård og fastlægger at parkeringsområdet skal afskærmes med beplantning mod naboområdet mod syd. Engarealet vil blive reduceret, men da engarealet er omkranset af beplantning, vil det ikke have stor påvirkning på det omgivende landskab.

Rundt om bebyggelsen fastlægger lokalplanen, at landskabet skal fremstå som åbne engflader som har visuel forbindelse til de omgivende landskaber. Engfladerne skal fremstå med spredt beplantning af egnstypiske træer. Lokalplanens bestemmelser sikrer således de identitetsgivende landskabstræk i området, oplevelsen af Tønnisgård fra Havnebyvej og Tønnisgårds samspil med det åbne kystlandskab mod øst.

Nationalt geologisk Landskab og Nationalt Kystlandskab

Det er en national interesse at sikre nationale geologiske områder og nationale kystlandskaber for anlæg og beplantning som kan sløre overgange og sammenhænge samt sløre værdifulde profiler, herunder kystprofiler. Hele Rømø er således optaget i Kommuneplan for Tønder Kommune 2017-2029 som kystlandskab og geologisk landskab. Udpegningen bevaringsværdigt landskab er tæt forbundet med kystlandskabet og Rømø's geologiske bevaringsværdier, hvorfor planernes påvirkning af landskabet redegøres for samlet i afsnittet bevaringsværdigt landskab lige ovenfor dette afsnit.

Kulturarv

Hele Rømø er udpeget som et bevaringsværdigt kulturmiljø.

Tønnisgård er en af øens oprindelige gårde fra før år 1900. De gamle gårde ligger ofte tæt placeret fra Juvre i nord til Havneby i syd. Planområdet indgår i en række af fire SAVE-registrerede, bevaringsværdige bygninger og er udpeget i kommuneplanen som bevaringsværdig bebyggelse og en samling af gårde. Tønnisgård er vurderet til SAVE-værdi 2.

Inden for de udpegede kulturmiljøer må bevaringsinteresserne ikke tilsidesættes. Det gælder især etablering af nye anlæg, ny bebyggelse og andre indgreb, der væsentligt kan forringe oplevelsen eller kvaliteten af kulturmiljøet. Samspillet mellem kulturspor, naturgrundlag og landskab må heller ikke sløres eller ødelægges.

Lokalplanen indeholder bestemmelser, der sikrer bevaring af Tønnisgård og hensynet til det værdifulde kulturmiljø. Dette sker gennem bygningsregulerende bestemmelser for både ny og

eksisterende bebyggelse samt krav om tilpasning til landskabet. Lokalplanen vurderes at være i overensstemmelse med kommuneplanens retningslinjer for kulturarv.

UNESCO verdensarv

Lokalplanområdet er ikke beliggende indenfor udpegningen af UNESCO verdensnaturarv Vadehavet men ligger kun i en afstand på ca. 260 meter til udpegningen. Lokalplanen skal på den baggrund prioritere bevaring af områdets enestående værdier og sikre at verdensarvens særpræg ikke ændres eller forringes. Beskyttelsen af området sker igennem reguleringer af Vadehavets udpegning som Natura 2000 område, Ramsar-område og særligt følsomt havområde, hvorfor en Natura 2000 væsentlighedsvurdering vil belyse påvirkning af UNESCO-udpegningen. Udvidelsen af Tønnisgård har til formål at styrke og formilde verdensnaturarven i international klasse, hvilket skønnes at have en positiv påvirkning af udpegningen, da det øger befolkningens bevidsthed om områdets beskyttelsesbehov. Lokalplanen indeholder herudover bestemmelser som prioriterer bevaring af områdets enestående værdier og skønnes ikke at betyde, at verdensarvens særpræg ændres eller forringes.

Visualisering

Visualisering set fra Havnebyvej i nordlig retning.

Visualisering set fra kystlandskabet ind mod Lokalplanområdet

Visualisering set fra vest

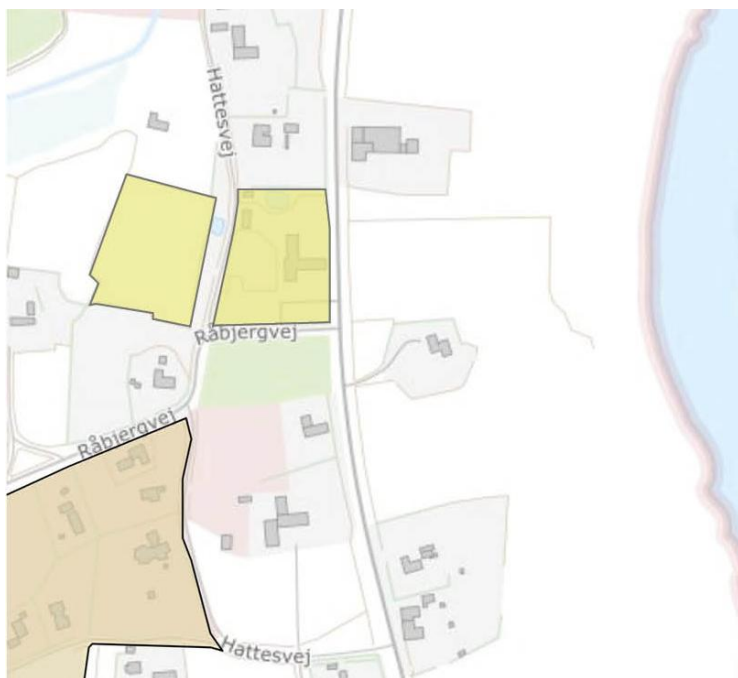

Visualisering set fra lokalplanområdet i nordlig retning

Kommuneplanrammer

Der er ikke udarbejdet rammebestemmelser i kommuneplanen ud over de generelle rammer for det område, som er omfattet af lokalplanen. Derfor er der udarbejdet et kommuneplantillæg til lokalplanen med følgende nye rammebestemmelser:

Nye rammebestemmelser jf. kommuneplantillæg nr. 171-740:

Det nye rammeområde er vist med gul farve på kortet herover.

Kommuneplantillæggets rammebestemmelser for det nye rammeområde:

Plannummer	171-740
Områdenavn	Naturcenter Tønnisgård
Fremtidig zonestatus	Landzone
Arealanvendelse	71 – Område til offentlige formål
Specifik anvendelse	Område til offentlig og privat service så som kulturelle institutioner, museum samt rekreative faciliteter og administration i tilknytning til dette.
Maksimal bebyggelsesprocent	30
Maksimalt bebyggelsesrumfang M³/M²	Ikke relevant
Maksimal bebyggelsesprocent beregnes af:	Området som helhed
Mindst tilladte miljøklasse	1
Maksimalt tilladte miljøklasse	1
Maksimalt etageantal	2
Maksimal højde i meter	7,5 m
Udstykning	Tilladt inden for rammområdet
Bygningsbevarende rammer	Ja. Der er bevaringsværdig bebyggelse i rammeområdet
Særlige bestemmelser	Natur- og kulturformidling med tilhørende faciliteter som f.eks café, undervisningslokaler og salg af produkter i relation til museet. Mulighed for udendørs rekreative faciliteter, shelters og formidling i relation til museets udstillinger og virke. Ny bebyggelse skal placeres vest for Tønnisgård på matrikel 620 Kongsmark Rønmø, så Tønnisgård fortsat fremstår med fritliggende gavle og facader mod kystlandskabet mod øst. Ny bebyggelse skal tilpasses Tønnisgård og fremstå i materialer og i en arkitektur, som tager afsæt i den lokale byggeskik. Ny bygning må udelukkende opføres i forbindelse med eksisterende bebyggelse på matrikel 620 Kongsmark.

Parkering	Der anlægges parkeringspladser efter Tønder Kommunes parkeringsstandard, jf. kommuneplanens generelle rammebestemmelser. Parkering skal opfylde det aktuelle behov. Udlæg til parkering må kun ske på matrikel 517 Kongsmark, Rømø.
------------------	---

Lokalplaner

Området er i dag ikke omfattet af en lokalplan.

LOKALPLANENS FORHOLD TIL ANDEN LOVGIVNING

Lov om miljøvurdering af planer og programmer

I henhold til § 18 i lov om miljøvurdering af planer og programmer og konkrete projekter (VVM) (LBK nr. 4 af 3. januar 2023) skal der, i forbindelse med tilvejebringelse af planer og programmer, ske en vurdering af, om planen antages at kunne få en væsentlig virkning på miljøet.

Der er foretaget en samlet screening af nærværende lokalplan nr. 209-740 med kommuneplantillæg nr. 171-740.

Indledningsvist er det konstateret, at planerne ikke er omfattet af et obligatorisk krav om miljøvurdering og en screening har konkluderet, at planerne ikke vurderes at give anledning til væsentlige miljøpåvirkninger, hvorfor der er truffet afgørelse om, at der ikke skal udarbejdes en miljøvurdering i fuldt omfang. Begrundelsen for afgørelsen er det drejer sig om et mindre område på lokalt plan, at planerne ikke omfatter NATURA2000 områder, samt at planerne jævnfør screeningsskema ikke vurderes at få væsentlig indvirkning på miljøet.

Der er med baggrund i en lokal landskabskarakteranalyse, se bilag, lavet reguleringer i lokalplanen samt kommuneplantillæg, som sikrer, at bebyggelse kun kan opføres vest for den oprindelige kommandørgård Tønnisgård på matrikel 620 Kongsmark, Rømø, således at udsynet til den bevaringsværdige bygning ikke sløres fra kysten og sammenhængen mellem kulturlandskab og geologiske landskab bibeholdes. Placeringen af byggefeltet sikrer ligeledes, at geologiske overgange ikke sløres og at kystlandskabet holdes fri for ny bebyggelse og beplantning.

Forud for, at afgørelsen er truffet, er berørte myndigheder blevet hørt. Der har ikke været bemærkninger til afgørelsen.

Se klagevejledning i screeningsskemaet, der er vedlagt som bilag til dette plandokument.

Jordforureningsloven

Der er ikke tinglyst eller registeret affaldsdepoter eller andre former for jordforurening inden for lokalplanområdet. Hvis der under anlægsarbejdet konstateres forurening af jorden, skal arbejdet straks standses og kommunen underrettes.

Miljøbeskyttelsesloven

Ved klimatilpasningstiltag som f.eks. etablering af LAR-anlæg og ved nedsivning af regnvand, skal der meddeles tilladelse efter miljøbeskyttelsesloven.

Museumsloven

Arkæologi

Arkæologisk udtalelse vedr. forespørgsel ang. etablering af Verdensarvscenter på adressen Havnebyvej 30, Rømø på matr. 620 mfl. Kongsmark, Rømø (Tønder Kommune)

Udtalelse i henhold til museumslovens § 25:

Museum Sønderjylland - Arkæologi har modtaget en forespørgsel vedrørende ovennævnte planområde og har foretaget arkivalisk kontrol og arkæologisk vurdering af planområdet.

Projektbeskrivelse

Efter det oplyste skal der opføres et Verdensarvscenter ved kommandørgården, Tønnisgård ved Tvismark på Rømø. Planområdet omfatter matr. matr. 517 og dele af matr. 620 begge Kongsmark, Rømø på adressen

Havnebyvej 30, Rømø. Jf. medsendt kortmateriale (se nedenfor) og projektbeskrivelse skal der etableres en tilbygning på ca. 200 m² indenfor felt 1 samt et udendørs aktivitetsområde med vadehavslaboratorie med en bygning på ca. 40 m² (indenfor felt 2). På modsatte side af vejen etableres parkeringsareal på ca. 5000 m² med forudgående muldafrømning (felt 3) samt område med shelters (felt 4). Der vil ske jordarbejde på felt 1-3.

Området er i dag udlagt til dyrket mark/græsareal samt bebygget område med have/parkareal med parkeringspladser ved Tønnisgård.

Topografisk beskrivelse

Området er beliggende på det vestlige Rømø. Terrænet er indenfor planområdet relativt fladt, men højereliggende end Vadehavet, som ligger ca. 250 meter vest for Tønnisgård (se kortbilag). Tønnisgård er en af to bevarede kommandørgårde på Rømø. Den eksisterende ældste bygningsmasse er opført i 1856 ifølge BBR-registret (BBR bygning 1).

Kommandørgårdens ældste bygninger skal være opført i de første årtier af 1600-tallet, hvor den nævnes første gang i 1627-28 i jordebog. Omkring 1710 nævnes et stort hus på matriklen, som skal have været 16 fag beboelse og stald, 6 fag lade og 4 fag tørreskur. Også senere kilder fra 1780 nævner en særskilt "Sønderkvist" (Bert Kelm, Rømø – et Vesterhavspræget samfund, bd. III, Aabenraa 2002, s. 78ff). Denne bygningsmasse kendes ikke arkæologisk og derfor kan man ved jordarbejde støde på rester af disse bygninger og andre anlæg.

Tæt ved planområdet er der desuden registreret væsentlige fortidsminder (se kortbilag).

Museet har tidligere foretaget udgravning af et område nord for det aktuelle planområde ved Hattesvej 3. I den forbindelse blev der fundet sporene efter et husmandssted fra 16-1800-tallet i form af to enskibede hustomter, en brønd og rester af kålgårde, foruden diverse stolpehuller, gruber og kulturlag fra efterreformatorsk tid (sb. 28 Rømø Sogn, MJSA 64 Hattesvej 3).

Vi ved desuden af erfaring, at man i forhistorien foretrak at placere sine bopladser i relativt højt terræn og tæt ved vand. Netop en sådan placering, som det aktuelle planområde har.

Museets vurdering

På baggrund af ovenstående vurderer Museet, at der er meget høj risiko for at støde på væsentlige, jordfaste fortidsminder ved anlægsarbejde inden for planområdet på felt 1-3, hvor der foretages muldafrømning eller anden jordbearbejdning.

Forundersøgelsen vil kunne afsløre, om der findes væsentlige, jordfaste fortidsminder på planområdet, og om de har en sådan karakter, at de skal udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. Da planområdet overstiger 5000 m², skal udgifterne til forundersøgelse - jf. Museumslovens § 26.2 – afholdes af bygherre.

Hvis forundersøgelsen viser, at der findes væsentlige fortidsminder på arealet, skal disse udgraves, inden de ødelægges ved anlægsarbejdet. I nogle tilfælde er det dog muligt at ændre ved jordindgrebet, så en udgravning ikke bliver nødvendig. Er det ikke muligt, vil udgravningen skulle finansieres af bygherre.

De jordfaste fortidsminder er omfattet af museumslovens § 27. Derfor skal man, hvis man ved anlægsarbejde støder på et fortidsminde, straks indstille arbejdet i det omfang, det berører fortidsmindet, og tilkalde Museum Sønderjylland - Arkæologi.

Fortidsminder

Der er ikke registreret fredede fortidsminder i, eller nær ved, plan- og lokalplanområdet.

Der vurderes ikke at være forhold af særlig arkæologisk interesse i, eller nær ved, plan- og lokalplanområdet. Nærmeste kirke er Sct. Clemens Kirke, ca. 3,2 km mod syd. Der vurderes ikke at ske påvirkninger af kirkelandskaber, hverken i anlægs- og driftsfase.

Der er ikke registreret fredede bygninger i plan- og lokalplanområdet, og der sker dermed ikke påvirkning heraf.

Naturbeskyttelsesloven

Inden for planområdet findes § 3 beskyttet natur. Det gælder den lille sø nord for Tønnisgård. Lokalplanen giver ikke mulighed for at lave tilstandsændringer af det beskyttede område.

Habitatbekendtgørelsen

I henhold til habitatbekendtgørelsens § 6 skal der, i redegørelsen til planforslag i medfør af planloven, indgå en vurdering af forslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Natura 2000 og bilag IV-arter

Lokalplanens område på matrikel nr. 517 og 620 Kongsmark, Rømø er ikke beliggende i et Natura 2000-område. Det nærmeste Natura 2000-område, som er N89 "Vadehavet", ligger ca. 120 meter nordvest fra matrikel nr. 517 Kongsmark, Rømø. Natura 2000-området N89 består af habitatområde H78 "Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde" og fuglebeskyttelsesområde F65 "Rømø". Ca. 230 meter øst fra matr. 620 Kongsmark, Rømø ligger fuglebeskyttelsesområdet F57 "Vadehavet", som også er tilknyttet Natura 2000-området N89.

Ingen af de arter, der er udpeget i habitatområde H87, er registreret på eller i nærheden af lokalplanområdet, og de forventes heller ikke at forekomme der, da lokalplanområdet ikke fungerer som et egnet habitat for arterne. Arterne på udpegningsgrundlaget er tilknyttet vandløb, vadehavet eller større søer i forbindelse med vandløb, som ikke findes på arealet. Den nærmeste registrerede art er odder, som er observeret ca. 1,4 km fra lokalplanområdet. Ca. 200 meter nordvest for matr. 517 Kongsmark, Rømø, findes den prioriterede naturtype klithede (2140), og ca. 230 meter øst for matr. 620 Kongsmark, Rømø ligger naturtypen strandeng (1330). Klitheden er i god tilstand, mens strandengen er i moderat tilstand. Udvidelsen af Verdensarvscentret vurderes at have en meget lokal påvirkning og vurderes derfor ikke at påvirke naturtyper eller arter inden for habitatområde H78.

De nærmeste registreringer af arter på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F65 og F57 er fundet på strandengen og i Vadehavet, ca. 300-500 meter fra lokalplanområdet. På strandengen er der registreret gravand, grågå, rørhøg og klyde.

Lokalplanområdet vurderes ikke at være egnet som leve- eller ynglested for fuglene på udpegningsgrundlagene, da de fleste arter er knyttet til Vadehavet, større søer, moser, enge eller heideområder, som ikke forekommer på lokalplanområdet. Derudover består lokalplanområdet primært af bebyggelse og kulturpræget vegetation, som ikke udgør et egnet habitat for fuglene. Fuglene kan dog passere området, da de er meget mobile. Udvidelsen af Verdensarvscentret vurderes derfor ikke at påvirke fuglene på udpegningsgrundlag F65 og F57, da fuglene er tilknyttet andre naturtyper, som ikke findes på lokalplanområdet, og som ikke bliver påvirket af projektet.

Fuglearter der er på udpegningsgrundlag i andre Natura 2000-områder

Der er på strandengen registreret rød glente, som ikke er på udpegningsgrundlaget for fuglebeskyttelsesområde F65 eller F57. Rød glente benytter ikke bebyggelse eller kulturpræget vegetation som habitat og vurderes derfor ikke at blive negativt påvirket af projektet ved Verdensarvscentret.

Bilag IV-arter

Tønder Kommune er forpligtet til at tage hensyn til leve- og voksesteder for bestemte dyre- og plantearter, som er optaget på habitatdirektivets¹ bilag IV, også hvis disse leve- og voksesteder ligger uden for habitatområder.

Der er ikke registreret bilag IV-arter i lokalplanområdet. Den nærmeste registrering af bilag IV-arter er strandtudse ca. 1,2 km nordvest fra området.

Derudover er der inden for en radius på 5 km registreret odder og grøn mosaikguldsmed. Projektarealet fungerer ikke som egnet habitat for odder, da odder er tilknyttet vandløb. Den nærmeste odder er registreret i et vandløb 1,4 km fra Verdensarvscentret.

Store dele af søen i lokalplanområdet er tilgroet med blandt andet træer og tagrør, og forventes ikke at være et egnet habitat for strandtudse, som har klare søer med lavt mineralindhold som habitat, som f.eks. søbred med småurter (3130), strandeng (1330) eller lagune (1150). Strandtudse vurderes dermed ikke at påvirkes negativt af projektet.

Grøn mosaikgoldsmed er typisk knyttet til vandløb og åbne søer, hvor planten krebseklo forekommer. Søen på projektarealet er omgivet af træer og tilgroet med tagrør. På grund af disse forhold vurderes søen ikke at udgøre et egnet habitat for grøn mosaikgoldsmed, og projektet forventes derfor ikke at påvirke arten.

På Rømmø forekommer der desuden stor vandsalamander, flagermus og markfirben, som alle er bilag IV-arter. Disse arter forventes ikke at være til stede i lokalplanområdet og vil derfor ikke blive påvirket af projektet, da området ikke udgør et egnet habitat for dem.

Der er ikke registreret bilag IV-planterarter i eller i nærheden af lokalplanområdet. Tønder Kommune vurderer at udvidelsen af Verdensarvscentret ikke vil påvirke eller ødelægge bilag IV-planterarter eller deres voksesteder.

Lokalplanens område ligger ikke i nærheden af et Natura 2000-område, og muliggør ikke tiltag, der kan påvirke et Natura 2000-område.

Kystnærhedszone

Hele Rømmø og således også lokalplanens område ligger inden for kystnærhedszonen. Lokalplanområdet er allerede bebygget med Tønnisgård som ligger direkte ud mod det åbne kystlandskab mod øst. Den nye bebyggelse som ønskes opført, ligger vest for Tønnisgård, og således delvis ud mod det åbne landskab, hvorfor der er lavet visualiseringer af hvordan byggeriet forventes at påvirke kystlandskabet. I landskabsanalysen som er udarbejdet i forbindelse med lokalplanen, er visualiseringer af, hvordan byggeriet forventes at påvirke kystlandskabet.

Klimatilpasning

I henhold til § 7 stk. 1 i Lov om stormflod og stormfald (LBK 281 af 16.4.2018) kan erstatning for skader forårsaget af stormflod nedsættes eller helt bortfalde, hvis bygninger er opført et sted, hvor der er en særlig risiko for skader forårsaget af stormflod, eller hvis bygningen er opført i strid med byggelovgivningen, servitutter eller lokalplaner og skadelidte efter forholdene eller oplysninger ved opførelsen eller erhvervelsen vidste eller burde vide dette.

Tønder Kommune kan ikke ved særlige bestemmelser i lokalplaner eller betingelser i byggetilladelser sikre ny eller eksisterende bebyggelse mod stormflodsskader. Dermed kan kommunen heller ikke pådrage sig ansvaret for vind- og stormflodsskader samt opstuvning af åvand ved bebyggelse i udsatte og lavtliggende områder. Når grundejere vælger at bygge i disse områder, er det derfor grundejerens eget ansvar at sikre sine bygninger mod indtrængende vand bedst muligt.

Det er kommunens overordnede arkitektoniske holdning, at områdets oprindelige byggetradition med placering af bebyggelse i niveau med terrænet skal videreføres i nybyggeri.

Lokalplanen åbner derfor kun mulighed for at bygninger kan sikres mod skader forårsaget af stormflod ved stormflodssikring i form af diger og værfter i lokalplanområdet.

Det skal dog understreges, at Kystdirektoratet til enhver tid fortsat kan give tilladelse til kystbeskyttelsesforanstaltninger, hvis dette vurderes nødvendigt.

Statslig vandområdeplanlægning

EU har vedtaget et vandrammedirektiv, der skal beskytte vandmiljøet i alle EU-lande. I Danmark er der vedtaget vandområdeplaner, som skal implementere vandrammedirektivet og sikre, at målet nås i EU's vandrammedirektiv. Vandområdeplanlægningen gennemføres inden for Danmarks fire vandområdedistrikter. Lokalplanområdet er omfattet af Vandhandleplan for Tønder Kommune 2009-2015, Vandplan 1.10 "Vadehavet" og Vandplan 4.1 "Vidå – Kruså".

Realisering af lokalplanen er i overensstemmelse med den statslige vandområdeplanlægning.

SERVITUTTER

Lokalplanen kan ophæve udtrykkeligt angivne tilstandsservitutter, hvis servituttens opretholdelse er i strid med lokalplanens formål. Følgende tilstandsservitutter ophæves ved vedtagelsen af denne lokalplan:

25-06-1979 9991 Dokument om bebyggelsens ydre fremtræden.

TILLADELSE FRA MYNDIGHEDER

Byggeri og nedrivning

Nybyggeri, ombygninger og nedrivning kræver tilladelse fra Tønder Kommune inden arbejdet påbegyndes.

Nybyggeri må ikke tages i brug før der er sket tilslutning til el- og vandforsyning, offentlig kloak samt sket færdigmelding til Tønder Kommune.

Overkørsler og vejanlæg

Vejanlæg

Der kan ikke, uden samtykke fra politiet, gives tilladelse til udførelse af vejanlæg med mere, der kan have væsentlig betydning for færdslen, sikkerhed og afvikling, jf. færdselslovens §100. Tønder Kommune skal godkende nye overkørsler, nye veje og stier med videre jævnfør vejloven. Tilladelser til overkørsler til ejendommen vil blive givet i forbindelse med byggetilladelsen. Nye vejanlæg, som kan have trafiksikkerhedsmæssig betydning, kræver jf. færdselslovens § 100 samtykke fra politiet.

Udledning af regnvand

Etablering af regnvandsløsninger, LAR samt udledning eller nedsivning af regnvand kræver forudgående tilladelse fra miljømyndigheden, herunder ved terrænreguleringer, der ændrer afvandringsforholdene.

Kommuneplantillæg nr. 171-740

REDEGØRELSE

Kommuneplantillæg nr. 171-740 til Kommuneplan 2017-2029 for Tønder Kommune udarbejdes for at sikre plangrundlaget for Lokalplan nr. 209-740, Naturcenter Tønnisgård Havnebyvej, Rømø. Der er ikke udarbejdet rammebestemmelser ud over de generelle rammer for det område, som er omfattet af lokalplanen. Derfor udarbejdes nye rammebestemmelser for området. Da kommuneplantillæg nr. 171-740 har samme geografiske udstrækning som lokalplan nr. 209-740, er forholdet til anden planlægning og lovgivning vurderet samlet i lokalplanen, som findes først i dette dokument

Habitatbekendtgørelsen

I henhold til Habitatbekendtgørelsens § 6, skal der, i redegørelsen til planforslag i medfør af planloven, indgå en vurdering af forslagets virkninger på området under hensyn til områdets bevaringsmålsætninger.

Rammeområdet er ikke beliggende i et Natura 2000-område. Det nærmeste Natura 2000-område, som er N89 "Vadehavet", ligger ca. 120 meter nordvest fra matrikel nr. 517 Kongsmark, Rømø. Natura 2000-området N89 består af habitatområde H78 "Vadehavet med Ribe Å, Tved Å og Varde Å vest for Varde" og fuglebeskyttelsesområde F65 "Rømø". Ca. 230 meter øst fra matrikel nr. 620 Kongsmark, Rømø ligger fuglebeskyttelsesområdet F57 "Vadehavet", som også er tilknyttet Natura 2000-området N89.

Kommuneplantillægget og lokalplanen muliggør ikke tiltag, der kan påvirke Natura-2000 området. Begrundelsen herfor er, at planområdet ligger i god afstand til Natura 2000-området og at spildevand udledes til kloaknettet. Håndtering af overfladevand vil ske på egen grund. Ved eventuelle ændringer i de terrænmæssige forhold, vil overfladevand blive forsinket / nedsivet lokalt og vil derfor ikke øge belastningen af vandløb og grøfter i området.

Bilag IV arter

Tønder Kommune er forpligtet til at tage hensyn til leve- og voksesteder for bestemte dyre- og plantearter, som er optaget på habitatdirektivets¹ bilag IV, også hvis disse leve- og voksesteder ligger uden for habitatområder.

Der er ikke registreret bilag IV-arter i området som lokalplanen og kommuneplantillægget omfatter. Den nærmeste registrering af bilag IV-arter er strandtudse ca. 1,2 km nordvest fra området.

Realiseringen af lokalplanen medfører ikke, at der nedlægges beskyttede vandhuller, fældes træer eller andet, der kan påvirke eventuelle bilag IV-arter negativt. Derfor vurderes det, at lokalplanens realisering ikke vil påvirke bilag IV-arter negativt, herunder heller ikke i forbindelse med rast- og yngleaktiviteter i området.

Bevaringsværdige landskaber kystlandskab og geologi

Rammeområdet er beliggende indenfor kommuneplanens udpegning af bevaringsværdige landskaber og sammenhængende landskaber.

I kommuneplanens retningslinje for bevaringsværdige landskaber, fastlægges at "I bevaringsværdige landskaber gives hensynet til landskabets karakter særlig stor vægt. Byggeri, anlæg og ændring af arealanvendelse, der kan sløre landskabskarakteren, skal vurderes."

Af Tønder Kommunes landskabsvurderinger fremgår det, at landskabet på Rømø har en særlig tydelig og spændende geologisk fortælling, der afspejler, hvordan Rømø geologisk set består af klitdannelser på en barriereø. Hele Rømø er vurderet som særlig karakteristisk landskab, i god tilstand, som særlig oplevelsesrigt landskab og som sårbart landskab. Sammenfattende har landskabet fået det strategiske mål "Beskyt". Målsætningen betyder, at Rømø består af et landskab, hvor der bør lægges særlig vægt på at understøtte og bevare den karakter, landskabet har i dag.

Landskabsoplevelsen i området er kendetegnet ved områdets åbne karakter og sammenhæng til kystlandskabet, der ligesom de øvrige dele af Rømøs landskab er stærkt præget af samspillet med det omkransende hav. Østkysten mod Vadehavet er en åben fladkyst med en let bugtet kystlinje ud mod vaden.

Rømøs østlige side er præget af bebyggelse i et bånd langs med kysten. Skalaen veksler her fra lille til middel. Rømøs landskab må på baggrund af landskabskarakterkortlægningen og kommuneplanens målsætninger for landskab vurderes at være sårbart over for markant bebyggelse og tekniske anlæg.

Samtidig er landskabet i om omkring lokalplanområdet og området omfattet af kommuneplantillægget præget af bebyggelse og beplantninger. Der er således mulighed for landskabeligt at indpasse nyt byggeri, hvis der tages stort hensyn til oplevelsen af Tønnisgård, landskabsrummets åbne karakter, områdets naturværdier og områdets samspil til kystlandskabet. På den baggrund indeholder kommuneplantillægget en særlig bestemmelse om, at bebyggelse skal placeres vest for Tønnisgård, så Tønnisgård fortsat fremstår med fritliggende gavle og facader mod kystlandskabet mod øst. I lokalplanen fastlægges desuden bestemmelser om bebyggelsens placering og udseende, så hensynet til landskabet imødekommes. Ved en ændret placering af parkeringsområdet som flyttes væk fra Tønnisgård og kysten, skønnes at den visuelle sammenhæng mellem Tønnisgård og kystlandskabet forbedres.

Sammenhængende landskaber

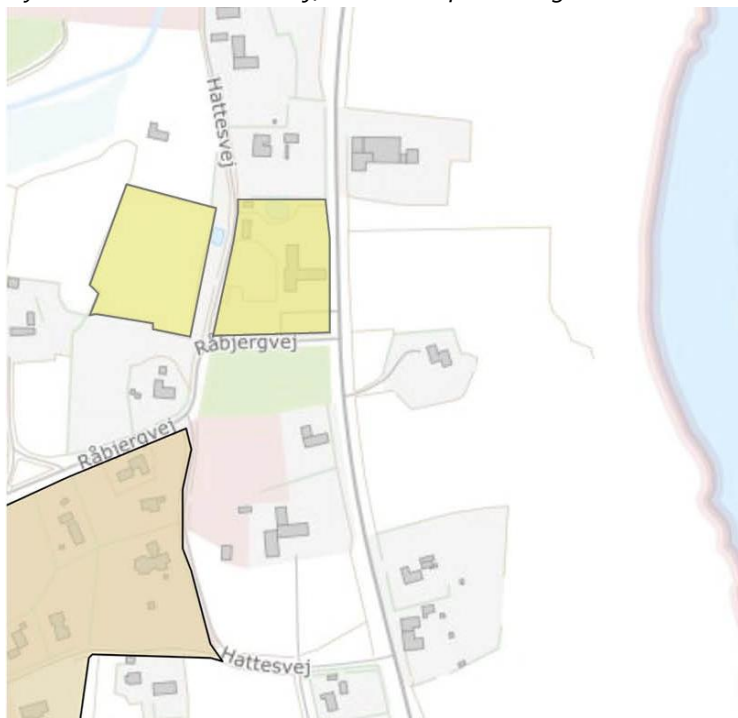
Rammeområdet er også udpeget som større sammenhængende landskab. Denne udpegning dækker stort set hele Rømø, også bebyggede områder. Anvendelsen til Naturcenter og en ny bygning i området skønnes ikke at have påvirkning på udpegningen af området som større sammenhængende landskab.

Det vurderes ikke, at kommuneplantillægget og lokalplanen forringer de visuelle oplevelsesmuligheder i landskabet.

NYE RAMMER FOR LOKALPLANLÆGNING

Lokalplanens område er beliggende inden for Kommuneplanens lokalområde 7, Rømø. Der er ikke udarbejdet rammebestemmelser ud over de generelle rammer for det område, som er omfattet af lokalplanen. Derfor udarbejdes følgende nye rammebestemmelser:

Nye rammebestemmelser jf. kommuneplantillæg nr. 171-740:

Det nye rammeområde er vist med gul farve på kortet herover

Plannummer	171-740
Områdenavn	Naturcenter Tønnisgård
Fremtidig zonestatus	Landzone
Arealanvendelse	71 – Område til offentlige formål
Specifik anvendelse	Område til offentlig og privat service så som kulturelle institutioner, samt rekreative faciliteter og administration i tilknytning til dette.
Maksimal bebyggelsesprocent	30
Maksimalt bebyggelsesrumfang M³/M²	Ikke relevant
Maksimal bebyggelsesprocent beregnes af:	Området som helhed
Mindst tilladte miljøklasse	1
Maksimalt tilladte miljøklasse	1
Maksimal etageantal	2
Maksimal højde i meter	7,5 m
Udstykning	Tilladt inden for rammområdet
Bygningsbevarende rammer	Ja. Der er bevaringsværdig bebyggelse i rammeområdet.
Særlige bestemmelser	Natur- og kulturformidling med tilhørende faciliteter som fx café, undervisningslokaler og salg af produkter i relation til formidlingscentret. Mulighed for udendørs rekreative faciliteter, shelters og formidling i relation til formidlingscentrets udstillinger og virke. Ny bebyggelse skal placeres vest for Tønnisgård på matrikel nr. 620 Kongsmark, Rømø, så Tønnisgård fortsat fremstår med fritliggende gavle og facader mod kystlandskabet mod øst. Ny bebyggelse skal tilpasses Tønnisgård og fremstå i materialer og i en arkitektur, som tager afsæt i den lokale byggeskik.
Parkering	Der anlægges parkeringspladser efter Tønder Kommunes parkeringsstandard, jf. kommuneplanens generelle rammebestemmelser. Parkering skal opfylde det aktuelle behov Udlæg til parkering må kun ske på matrikel 517 Kongsmark, Rømø.

Vedtagelsespåtegning

VEDTAGELSE

Lokalplan nr. 209-740 og Kommuneplantillæg nr. 171-740 er vedtaget af Kommunalbestyrelsen i Tønder Kommune den 25. august 2026 efter reglerne i lov om planlægning (LBK nr. 572 af 29. maj 2024).

Jørgen Popp Petersen
Borgmester

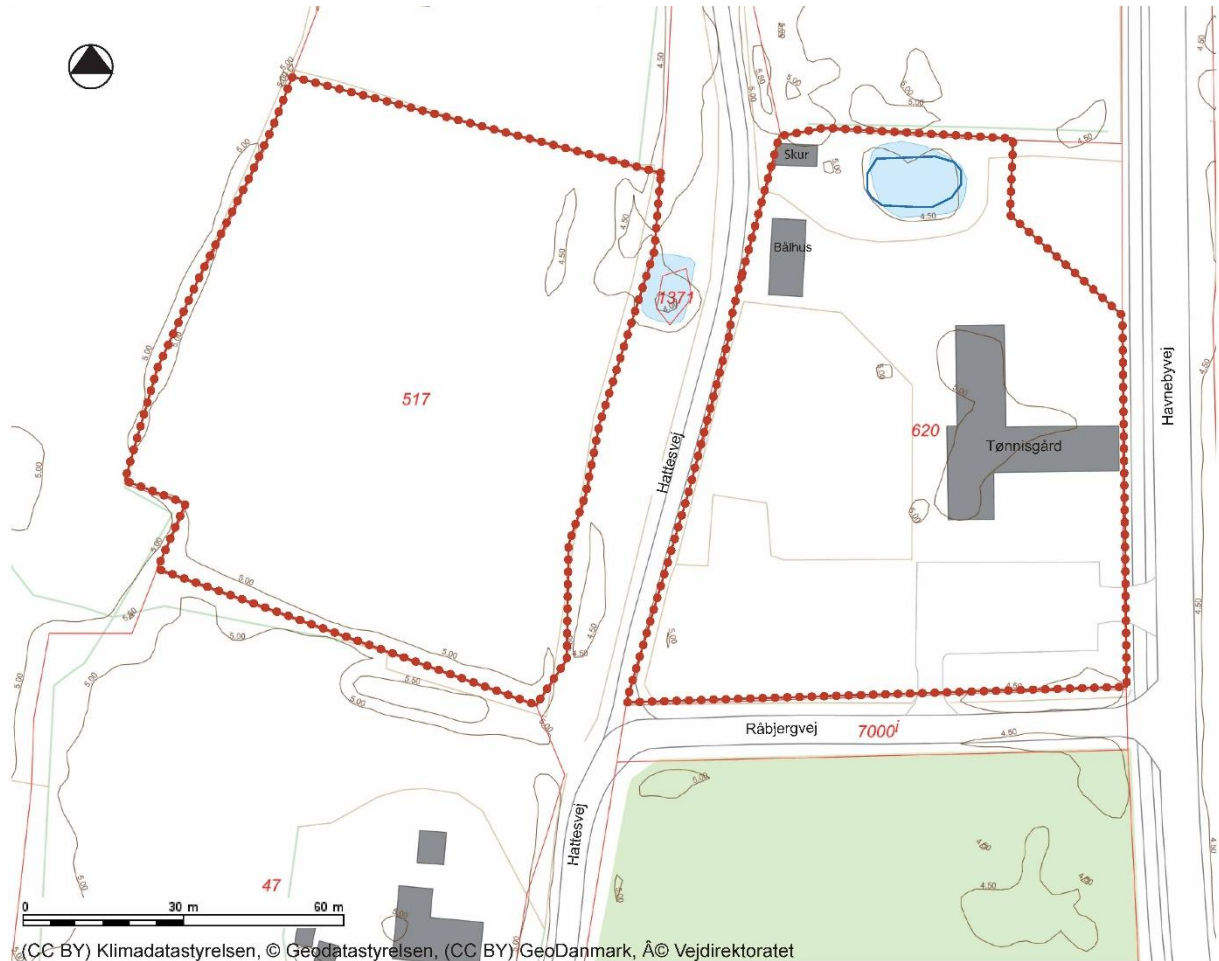
Lars Møldrup
Kommunaldirektør

OFFENTLIGGØRELSE

Lokalplan nr. 209-740 og Kommuneplantillæg nr. 171-740 er offentlig bekendtgjort den 1. september 2026.

Kortbilag 1

Lokalplanens område og eksisterende forhold

Signaturforklaring

- Lokalplanens afgrænsning
- Eksisterende bebyggelse
- §3 sø

Lokalplanens delområder, byggefelter og bevaringsværdig bebyggelse

- 51

Kortbilag 3

Vej, sti, parkering og landskab

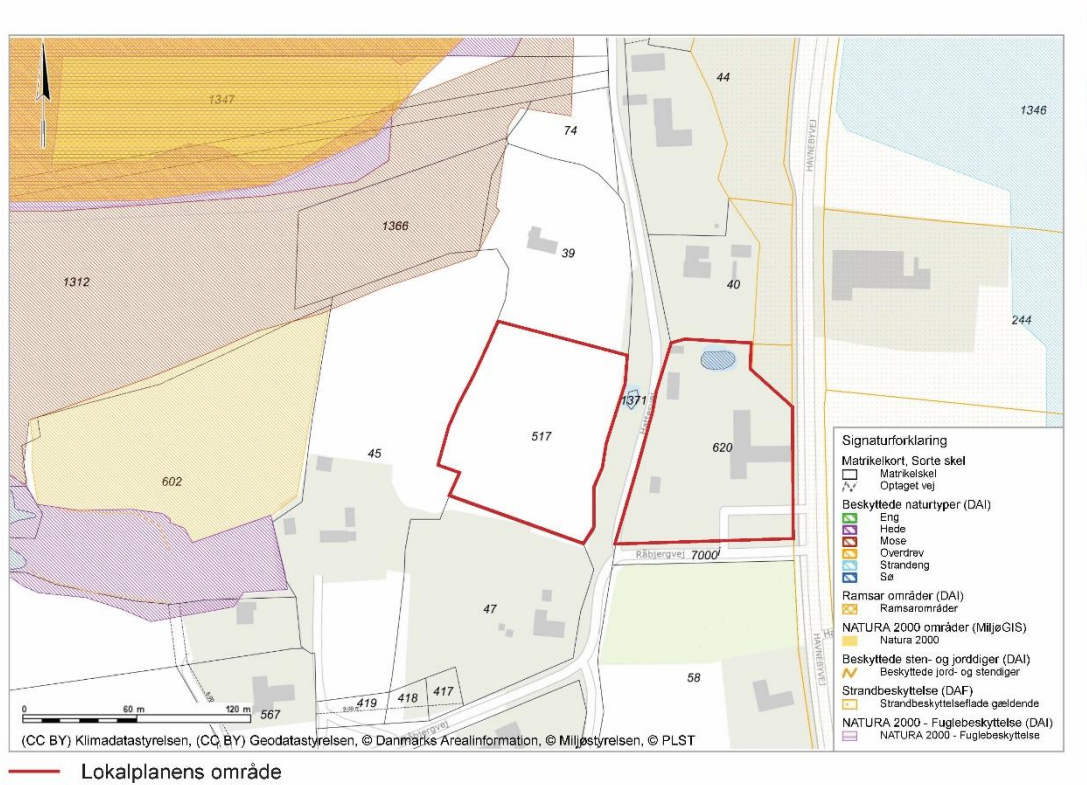
Signaturforklaring

- Lokalplanens afgrænsning
- Eksisterende bebyggelse
- Bevaringsværdig bebyggelse
- Delområde og nr.
- Vejadgang (omtrentlig placering)

- P Parkering
- Beplantningsbælte
- Have til Tønnisgård
- Område med engkarakter
- Beplantning ved parkering
- Bevaringsværdigt træ

Kortbilag 4

Lokalplanens bindinger

Lokalplanens område

Bevaringsværdige landskaber

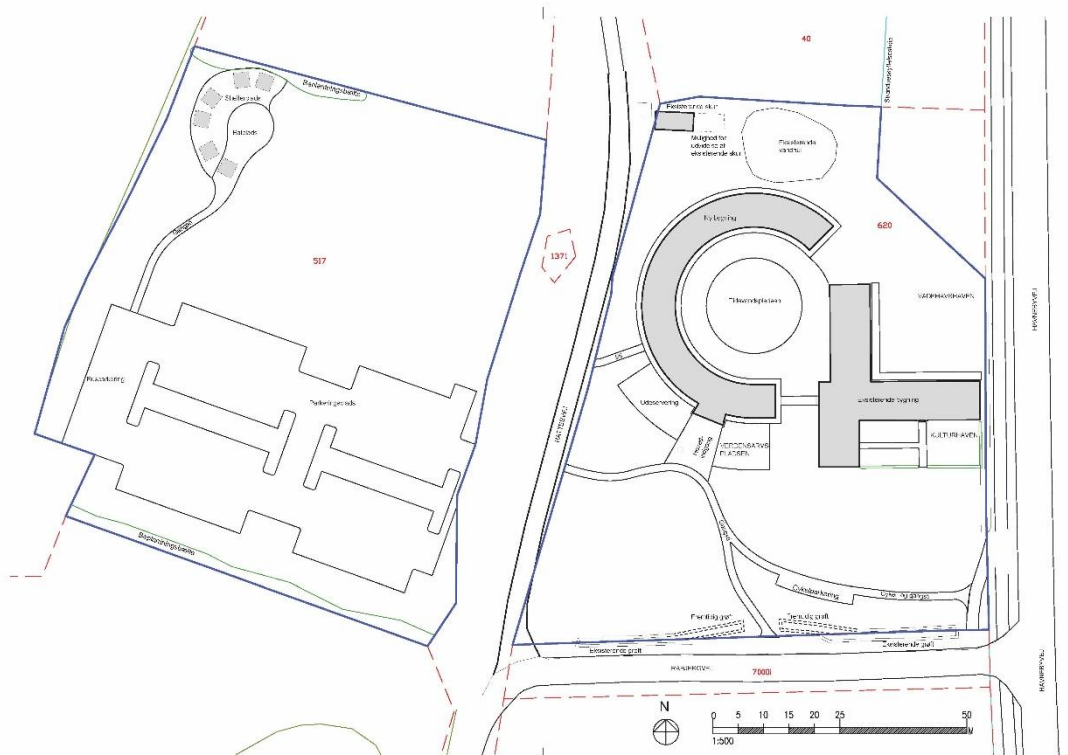
Naturbeskyttelsesområder

Større sammenhængende landskab

Bilag A

Illustrationsplan

Illustrationsplanen viser et eksempel på, hvordan området kan indrettes efter lokalplanens bestemmelser

Bilag B

Ny bygning, facader

Nord facade

Tønninggård

Grillhytten

Grejbanken

Kontorområdet

Syd facade

Hovedindgangen

Gårdrummet

Tønninggård - haven

Side 12 | Verdensarvscentret Tønninggård | 2179

Øst facade

Tønninggård - boligen

Laboratorieløngen

Grillhytten og udkigsposten

Vest facade

Kontorområdet

Caféen

Illustrationerne viser eksempler på, hvordan den nye bebyggelsen kan se ud efter lokalplanens bestemmelser.

Bilag C

Bebyggelsens materialer, farver og belægninger i landskabet

Bebyggelsen

Beton på gulv

Strå på tag

Ubehandlet eller behandlet med farveløs olie på facader.

Farve på søjler, vinduesrammer og detaljer: Dyb "Rømrød" svarende til NCS-farvekoder S5040-Y80R

Udendørsinventar som opholdsmøbler, hegn, låger og stolper til belysning udføres i træ.

Landskabet, belægninger

Køre- og gangarealer udlægges med en fast grusbelægning

Øvrige belægninger etableres med pigsten, skårne marksten eller som faste belægninger med tilslag af strandskaller.

Pigsten og pigstensrender langs bygningernes facader.

Brændt umbra
NCS S7010-Y70R

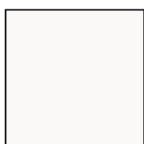
Jernoxid rød
NCS S3060-Y80R

Støvet kromoxid grøn
NCS S5020-

Gul okker
NCS S2040-Y20R

Kalkhvid
NCS S0500-N

Perlegrå
NCS S2000-N

Farver skal holdes indenfor jordfarveskalaen, eksempel ovenfor. De enkelte farver kan tones med sort eller hvid, så de tilpasses bygningens øvrige farver. Eksempel på Specifik farve indenfor skalaen er Rømrød, som beskrevet ovenfor.

Bilag D

Bevaringsværdig bygning Tønnisgård

Sydfacade med hoveddør og arkengaff

Nordvendte facade. Pigsten langs facaden

Nordvendte gavl

Længe med gavl

Karakteristiske træk

- Tønnisgård er et stråtægt længehus med $\frac{3}{4}$ valm.
- Gavlene på hovedhuset er øst/vestvendte.
- Facaderne er grundmurede og står i blank mur i egnstypiske teglsten med et farvespil varierende fra mørk sintret brun-violet til lys rød og i et format, der er større end normalsten.
- Murværket er lagt i krydsforbandt med skrabefuger, der er opstreget med hvidtekalk.
- Under taget en lille muret gesims.
- Over hoveddøren er der en frontkvist, kaldet "arkengaff". Frontkvisten og døren ved "arkengaff" har murværksdetaljer, udsmykninger og blændinger.
- Tagene er rørtækkede med mønningen lagt med lyng.
- Tagfladen er ubrudt (uden tagkviste) og optager i bløde kurver tagene fra "arkengaff" og kviste.
- Tagryggen ved "arkengaff" stiger i en let bue ind mod tagryggen.
- Tagskægget er skåret vandret af.
- De fleste vinduer er torammede med 2 vandrette sprosser. De ældste vinduesrammer er i træ.
- Vinduer på lader er rundbuede smedjernsvinduer.
- Vinduer er malet hvide.
- Døre og porte er i træ og er maltet hvide. Hoveddøren, som er en dobbeltdør, har dog grønne rammer omkring fyldningerne i døren.
- Rundt om bebyggelsen ligger et bånd med pigsten op til facaden.

Bilag E

Beplantning

Beplantning på åbne engarealer med karakter af græseng med egnstypiske arter, f.eks:

- Kryb-hvene (*Agrostis stolonifera*)
- Stortoppet hvene (*Agrostis gigantea*)
- Rød svingel (*Festuca rubra*)
- Mangeblomstret svingel (*Festuca rubra* subsp. *megastachys*)
- Engelskræs (*Armeria maritima*)
- Blåklokke (*Campanula rotundifolia*)
- Almindelig knopurt (*Centaurea jacea*)
- Vild gulerod (*Daucus carota* subsp. *carota*)
- Gul snerre (*Galium verum*)

Til spredte træ grupper eller solitære træer kan anvendes:
Skovfyr og vinter-eg, almindelig hvidtjørn og almindelig røn.

Se flere arter på www.plantevalg.dk.

